

Narodni muzej Zadar
Dokumentacijska i Pedagoška služba

**LICE I NALIČJE MUZEJA –
PEDAGOŠKA I DOKUMENTACIJSKA
SLUŽBA NARODNOG MUZEJA ZADAR**

30. studenog 2016. do 31. siječnja 2017.
Odjel Muzej grada Zadra Narodnog muzeja Zadar

IZLOŽBA

LICE I NALIČJE MUZEJA – PEDAGOŠKA I DOKUMENTACIJSKA SLUŽBA

30. studenog 2016. do 31. siječnja 2017.

Odjel Muzej grada Zadra

Narodni muzej Zadar

Organizatori izložbe

Dokumentacijska i Pedagoška služba, Narodni muzej Zadar

Autorice izložbe

Natali Čop, Lucija Sekula

Autorica koncepcije

Natali Čop

Likovno oblikovanje izložbe

Natali Čop, Lucija Sekula

Tekstovi panoa

Natali Čop, Lucija Sekula

Fotografije

Igor Čolak (ZKZD), Natali Čop, Lucija Sekula (NMZ),
Tomislav Vrsaljko (DAZD)

Tehnička realizacija

Ivica Mrkić

Milan Marinković

KATALOG

Izdavač

Narodni muzej Zadar

Za izdavača

Renata Peroš

Tekstovi kataloga

Natali Čop, Lucija Sekula

Urednica

Natali Čop

Fotografije u katalogu

Natali Čop, Lucija Sekula, Tomislav Vrsaljko

Grafičko oblikovanje i priprema

Ines Bralić, Grafikart d.o.o., Zadar

Tisak

Grafikart d.o.o., Zadar

Naklada

50 komada

1. O MUZEJSKOJ DOKUMENTACIJI

Narodni muzej Zadar baštinik je i dionik razvoja javne muzejske djelatnosti na povijesnom putu, koji s prekidima, padovima i neprestanim dizanjima traje duge 184 godine. Na tom su se putu mijenjale države i vlasti, uprave i kustosi, osnivači i donatori, ali je od početka do danas ista nit vodilja utkana u osnovna načela muzejskog poslanja, a ono se temelji na skupljanju, čuvanju, istraživanju i komuniciranju predmeta prirodne i kulturne baštine sjeverne Dalmacije. Uz svako od tih poslanja nezaobilazno je vezana i dokumentacija koja se, kao i cjelokupna muzejska djelatnost mijenjala u skladu s uzusima vremena.

Važnost stvaranja dokumentacije spoznata je još u antičkoj Grčkoj kada se izrađuju popisi zavjetnih darova s opisima sadržanim u riznicama uz hramove. Popisi koje su izrađivali rizničari svećenici (*hieropoei*) davali su uvid u vrijednosti koje se nalaze u riznicama, ali su služili i njihovoj kontroli i čuvanju. Muzeji preuzimaju praksu stvaranja popisa predmeta sabranih u zbirka čime nastaju osnovni oblici muzejske dokumentacije usporedivi s današnjim knjigama inventara.

Važnost i status dokumentacije mijenjao se tijekom vremena što najbolje pratimo preko zakonske regulative. Tako se tek od 1998. godine *Zakonom o muzejima* (NN, 142/1998.) muzejska dokumentacija izjednačava s muzejskom građom te se jednako štiti kao kulturno dobro čime postaje dijelom kulturne baštine.

Danas je vođenje muzejske dokumentacije uređeno *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* (NN, 108/2002.) koji dokumentaciju dijeli na primarnu, sekundarnu i tercijarnu, koja ukoliko je pregledno i sustavno obrađena, pruža točne informacije kako o muzejskoj građi tako i svim aktivnostima muzeja kroz vrijeme.

Muzejska dokumentacija produkt je procesa stručne obrade, zaštite i prezentacije muzejske građe, a stvara se u postupcima inventarizacije, katalogizacije i indeksiranja. Postupkom inventarizacije nastaje temeljni i trajni dokument svakog muzeja - knjiga inventara. Njome ustanova dokazuje vlasništvo nad predmetima upisanim u nju. „Život muzejskog predmeta kao dijela određene zbirke počinje momentom njegova ubilježavanja u muzejsku knjigu inventara, a ne trenutkom fizičkog ulaska predmeta u muzej“ (OSREČKI, 1990:27). Podaci upisani u knjigu inventara, za muzej-

ski predmet postaju poput njegove osobne karte. S druge strane, proces katalogizacije podrazumijeva detaljniju obradu i istraživanje podataka o predmetu, što znači da mu se kustos opetovano vraća tijekom dužeg vremenskog perioda. Stoga je katalogizacija poput stvaranja dosjea o predmetu i predstavlja temeljni stručno-znanstveni proces kojeg obavlja kustos odgovoran za zbirke koje vodi. Što je katalog bogatiji informacijama o predmetu unutar zbirke, zbirka je stručno i znanstveno relevantnija.

Za razliku od temeljne primarne dokumentacije, kojom dokumentiramo muzejski fond, popratne i dopunske sadržaje kao i različite aktivnosti muzeja dokumentiramo kroz fondove sekundarne dokumentacije, koji mogu biti organizirani prema medijima prikazivanja i prema sadržaju.

Stvaranje primarne dokumentacije kroz proces inventarizacije i katalogizacije dužnost je kustosa koji vode stručnu skrb o zbirka, dok u bolje ekipiranim muzejima sekundarne i tercijarne dokumentacijske fondove stvaraju i vode dokumentaristi. Osim toga, uloga je dokumentarista da poveže primarne stručno-znanstvene podatke o muzejskom predmetu s podacima iz sekundarnih fondova.

Zvanje muzejskog dokumentarista relativno je novijeg datuma i u hrvatskim muzejima javlja se 1980-ih godina.¹ To je i vrijeme kada se u hrvatskim muzejima počinje primijenjivati računalna tehnologija u obradi muzejske dokumentacije, a s tim u vezi i potreba za ujednačenim metodama i podatkovnim standardima pri dokumentiranju građe kako bi informacije što ih nose predmeti bili operabilni u internom muzejskom radu, ali i za potrebe vanjskih korisnika.

Danas svjedočimo kako upravo informacijska tehnologija utječe na otvaranje muzejskih ustanova izvan svojih fizičkih okvira stavljanjem dokumentacije o muzejskom fundusu i djelatnostima u mrežno okružje čineći ih dostupnima širokom krugu korisnika.

Put dug 184 godine, od inicijalne ideje o stvaranju Narodnog muzeja do današnjeg dana, u narednim ćemo poglavljima dati kroz pregled razvoja dokumentaristike i pedagogije ovog muzeja. Svracanjem pogleda u natrag, u kontekstu ove dvije stručne službe, bolje sagledavamo njihov današnji status te stvaramo bolja polazišta za njihov daljnji razvoj. A time, u zajedničkoj stručnoj sinergiji s ostalim kolegama u ustanovi, doprinosimo da muzej ostane relevantan baštinski dionik sredine u kojoj djeluje.

¹ Prema izlaganju Dubravke Osrečki Jakelić na 1. Skupu dokumentarista Hrvatske održanome u Rijeci u listopadu 2015. godine, prvi muzejski dokumentarist u Hrvatskoj zapošljava se u Muzeju za umjetnost i obrt 1985. godine.

2. TEMELJI MUZEJSKE DOKUMENTACIJE U NARODNOM MUZEJU ZADAR

2.1. DOKUMENTACIJA U VRIJEME PRVOG UTEMELJENJA MUZEJA (od 1832. do 1870-ih)

Na tragu preporodnih strujanja i osnivanja srednjoeuropskih nacionalnih muzeja otvorenih svima, na inicijativu austrijskog namjesnika u Dalmaciji Vettera von Lilienberga, 30. studenog 1832. utemeljen je *Museo nazionale*. Zamišljen je kao opći muzej pokrajine s ciljem prikupljanja i izlaganja arheološke, etnografske, prirodoslovne te građe iz područja industrije i poljodjelstva s područja čitave tadašnje Dalmacije čiji je glavni grad bio Zadar. Na temelju arhivske građe koja se čuva u Državnom arhivu Zadar možemo pratiti začetke stvaranja zbirki pokrajinskog muzeja koje su se zahvalom početničkog entuzijazma ubrzano bogatile donacijama, o čemu svjedoče popisi predmeta. Prevladavaju popisi numizmatičkih predmeta, ali ima popisa kulturno-povijesnih, arheoloških, industrijskih i ratarskih predmeta, okamina, minerala, biljnih i životinjskih vrsta, te predmeta narodne kulture. Osim popisa donacija, povremeno su se vodili inventari i kataloški popisi zbirki koje nam donekle daju uvid u vrstu i količinu predmeta u zbirka. Te popise možemo smatrati nekom vrstom primarne dokumentacije budući da sadrže rubrike koje se i danas koriste prilikom osnovnog dokumentiranja muzejske građe. (Presidijalni spisi Namjesništva, od 1832. do 1858. DAZD)

Usprkos početnom zanosu, muzej se već nakon 1840-ih suočava s problemima vezanim uz nedostatak stručnjaka, prostora i financiranja pa se kriza pokušala spriječiti 1845. osnivanjem *Društva za znanost i poljoprivredu Dalmacije* s ciljem stručne i administrativne podrške muzeju. U tu svrhu izrađuju se nacrti *Statuta* u kojima isčitavamo da je kustosu bila namijenjena stručna i fizička briga o predmetima koji čine zbirku te vođenje ažurnog inventara predmeta u njima. (Atti del Museo Nazionale della Dalmazia, ZKZD)

Osnivanje navedenog *Društva* nije spriječilo daljnje propadanje muzeja čije zbirke se sve manje obogaćuju novim akvizicijama, a o njima tek dobrovoljno skrbe gimnazijski profesori između 1840-ih i 1870-ih. Štoviše, usporedbom popisa predmeta iz vremena osnivanja muzeja i onih s kraja 19. st. evidentan je pad brojčanog stanja predmeta u zbirka (BATOVIĆ, 1982:14). Nezainteresiranost pokrajinske vlade za financijsku podršku i omogućavanje adekvatnog smještaja ustanove označili su kraj epizode stvaranja općeg muzeja Dalmacije. Ipak, iz njegovog je okrilja nastao Arheo-

N.º me- mori- o 1832	Giorno della consegna	Da chi	Ve di oro argento o rame	Epigraf	Simbolo
1	1832.	da M. Novati, S. E. il Signor Sovra- natore Civile e Militare Vencelas Conte de Lilienberg	argento		
2	d.º	d.º	rame		
3	d.º	Silvine Contessa de Lilienberg	oro		
4	d.º	Walufrado Conte de Lilienberg, c. r. la argento portano			

Slika 1. Popis zbirke starog novca Pokrajinskog muzeja, 1832.

loški muzej 1880., dok su prirodoslovne zbirke nastavile služiti kao gimnazijski praktikum. Ponovni uzlet u kolekcioniranju predmeta prirodne baštine dogodit će se osnivanjem samostalnog Gradskog prirodopisnog muzeja.

2.2. DOKUMENTACIJA U GRADSKOM PRIRODOPISNOM MUZEJU (1905. – 1945.)

Osnivanjem Prirodopisnog muzeja 1905. godine nastavljena je praksa sabiranja i izlaganja prirodnina započeta u okviru općeg *Museo nazionale*. No, za nepuna četiri desetljeća muzej će se suočiti s novom devastacijom uslijed savezničkih bombardiranja u Drugom svjetskom ratu kojom prilikom je nepovratno uništen veći dio muzejskih zbirki i pripadajuća dokumentacija koji su 1937. preseljeni iz Stare bolnice u obližnju novoobnovljenu zgradu. Za osnivanje, ali i napredak Prirodopisnog muzeja u prvim godinama najzaslužniji je ravnatelj i kustos Mihajlo Katurić. Njegova izvješća iz 1906. i 1910. podnesena *Društvu gradskog prirodopisnog muzeja* jedina su do danas sačuvana dokumentacija iz koje možemo pratiti stručnu aktivnost muzeja te stvaranje i popunjavanje zbirki. Tako iz izvješća doznajemo da je do konca 1906. muzej imao preko 600 vrsta prirodnina (KATURİĆ, 1907:11), a krajem 1909. godine preko 1100 vrsta prirodnina s najmanje trostrukim brojem primjeraka, u što nisu uračunate, okamine, rude i kamen (KATURİĆ, 1910:4).

O djelovanju muzeja tijekom talijanske uprave raspoložemo s oskudnim podacima. Poznato je da je muzej u tom periodu dobro-

voljno vodio Natale Filippi čiji je stručni doprinos bilo prikupljanje zbirke s oko 200 vrsta kukaca sa zadarskog područja između 1924. i 1939. godine (ČOLAK, 1964:693).

2.3. DOKUMENTACIJA U VRIJEME DRUGOG UTEMELJENJA MUZEJA (1945. – 1952.)

U ozračju poslijeratne obnove, u jesen 1945. godine osnovan je Narodni muzej s Prirodoslovnim i Etnografskim odjelom. Godine 1946. ostaci spašene prirodoslovne građe sa sabirališta, zajedno s doniranim etnografskim materijalom kolekcionara Dušana Jurkovića, dospijevaju u Villu Inschiostri. Osim dokumentacije koja se odnosi na knjige dojmova i posjeta počevši od 1949. godine koja se čuva u muzeju, te skromnu arhivu iz 1947. i 1948. godine koja se čuva u Znanstvenoj knjižnici Zadar, nije sačuvana dokumentacija o muzejskoj građi koja bi bila usporediva s današnjom primarnom dokumentacijom. Tek iz dopisa i izvješća upravitelja muzeja Dušana Jurkovića upućenih tadašnjem Ministarstvu prosvjete NR Hrvatske, Odjelu za kulturu i umjetnost, saznajemo podatke o historijatu ustanove, administrativnim podacima (vrsta muzeja, vlasništvo, nadležnost), o ustrojstvu ustanove (odjeli, depoi, tehnički odjeli, biblioteka, osoblje), stručnoj djelatnosti (izložbe, izdavaštvo, rad na terenu) te o inventaru zbirki s brojem predmeta između 1946. i 1951. godine. Otuda nam je poznato da je u Prirodoslovnom odjelu u 1946. godini bilo tek 123 predmeta, a u Etnografskom odjelu 79 predmeta. Iz izvještaja za 1948. godinu u muzeju je bilo ukupno 635 predmeta (prirodoslovnih i etnografskih). (Arhiv za 1947-48, ZKZD). Na koncu, iz popisa prirodoslovnih predmeta sastavljenog u svibnju 1951. za potrebe osiguranja od požara, stoji da je muzej imao ukupno 786 prirodnina.

U vili na tadašnjoj periferiji grada (Brodarica), nepodesnoj za izlaganje muzejske građe, te bez stručnog kadra i s vrlo skromnim fundusom, Narodni muzej je u tom sastavu bio smješten do 1952. kada dolazi do njegovog rasformiranja i osnivanja samostalnih Etnografskog i Prirodoslovnog muzeja koji sele na nove lokacije. (Arhiva NMZ).

3. DOKUMENTACIJA SAMOSTALNIH USTANOVA (1952. – 1962.)

3.1. PRIRODOSLOVNI MUZEJ (1952. – 1962.)

Preseljenjem građe na lokaciju na kojoj se nalazi i danas, u Medulićevoj 2, Prirodoslovni muzej nastavlja svoj stručni put kao samostalna muzejska ustanova do 1962. U današnjem Prirodoslovnom odjelu čuva se knjiga inventara (*Inventar zbirke*) čijim pregledom je ustanovljeno da je u njoj unos predmeta iz fundusa započeo reinventarizacijom spašenih predmeta iz nekadašnjeg Gradskog prirodopisnog muzeja te nastavljen dokumentiranjem novopristiglih akvizicija zaključno s datumom 31. 12. 1962. kada je ubilježen zadnji za muzej dobavljeni predmet. S obzirom na tu činjenicu, te obzirom da je od 1. 12. 1962. formalno osnovan opći Narodni muzej Zadar u čiji je sastav uključen i Prirodoslovni muzej, možemo smatrati zaključenom ovu knjigu inventara vezanu isključivo uz samostalni Prirodoslovni muzej.

Usporedbom rukopisa (budući da ne postoji rubrika kojom se traži ime osobe koja upisuje) utvrđuje se da je unos vršio direktor muzeja i kustos Antonio Zurich, zaposlen u muzeju upravo u vrijeme njegovog samostalnog djelovanja (1952. – 1962.). Nije poznato da li je reinventarizacija spašene građe iz prijašnjeg muzeja rađena prema nekom postojećem inventaru, jer takav do danas nije sačuvan, ili je kustos Zurich dodjeljivao tim predmetima nove inventarne brojeve. No, vidljivo je da je unos započeo s prirodninama dobavljenim počevši od 1900. te sukcesivno nastavljen do inventarnog broja 203, koji se odnosi na zadnji inventirani predmet iz spašenog prijeratnog korpusa (1933.). Dalje slijede unosi prirodnina nabavljenih od 1952. godine, od kada se za većinu predmeta bilježi datum nabave, a nešto rjeđe ime dobavljača. U inventar je naliv-perom upisano 468 predmeta na ukupno 57 strana koje su ručno numerirane do 49. stranice. Inventarna knjiga ima pečat ustanove u zaglavlju unutarnje naslovnice koja nosi naziv i sjedište ustanove i tipizirano je otisnuta za namjenu inventiranja predmeta prirodnoznanstvene baštine. Knjiga sadrži rubrike *Red. broj, Naziv egzemplara, Ulovljeno s podrubrikama Mjesto i Datum*, rubriku *Dobavljeno s podrubrikama Ime lovca ili darovatelja i Datum*, slijede rubrika *Smješteno* i *Opaske*. U rubriku *Naziv egzemplara* kustos je unosio latinski naziv vrste i hrvatsku inačicu naziva. Rubrika *Opaske* bila je namijenjena upisu različitih zapažanja kao broj komada, broj kutija, da li je primjerak uklonjen, da li je izvršena redeterminacija, razvojna faza (fetus, kostur), dio cjeline preparata (glava). Za neke su predmete dopisivane zabilješke kustosa koji su djelova-

li u kasnijim desetljećima. Ipak, broj inventiranih predmeta u knjizi ne odnosi se na ukupan broj predmeta u fondusu što potvrđuje sačuvan statistički izvještaj upućen Zavodu za statistiku i evidenciju 1953. prema kojem je, samo godinu dana od osamostaljenja, muzej imao ukupno 1800 predmeta. Iz navedenog se može zaključiti da u knjigu inventara nisu evidentirani svi primjerci, već samo po jedan koji predstavlja vrstu, što potvrđuju i dodane bilješke o broju komada jedne vrste u rubrici *Opaske*. Također, navedeno može upućivati da inventar nije ažurno vođen. Nije poznato da li je izrađen i katalog muzejskih predmeta analogan ovoj inventarnoj knjizi jer takav nije pronađen u muzeju. Na samim predmetima nisu sačuvane etikete s inventarnim brojem koji bi ih povezivali s navedenom inventarnom knjigom. Od ostale dokumentacije muzeja iz ovog razdoblja sačuvana je knjiga dojmova i knjiga evidencije posjeta. Fotodokumentacija iz ovog vremena, ukoliko ju je bilo, nije sačuvana. (Arhiva NMZ).

3.2. ETNOGRAFSKI MUZEJ (1952. – 1962.)

Iako je prikupljanje etnografske građe započelo još 1945. unutar Narodnog muzeja, a prvi stručni postav izložen u Gradskoj straži od 1950., sustavno prikupljanje, evidentiranje, čuvanje i istraživanje ove baštine, temeljeno na načelima struke započeto je 1951. zapošljavanjem prve etnologinje u sjevernoj Dalmaciji, Olge Oštrić. Kada se 1952. godine Etnografski muzej osamostaljuje, tada započinje i intenzivan terenski rad. Odmah po dolasku, prioritarna misija kustosice Oštrić bila je usmjerena na sabiranje, dokumentiranje i istraživanje materijalnih ostataka seoske kulture budući da iza Drugog svjetskog rata pod utjecajem društveno-ekonomskih promjena dolazi do transformacije sela i pokušaja uklapanja u moderne tokove života uslijed čega ta baština biva zanemarena i postupno iščezava. Zahvaljujući terenskim obilascima sela zadarskog zaleđa i otočja, inventar se sa zatečenih 300 predmeta krajem 1951. godine povećao na oko 1000 predmeta u 1956. godini. Kustosica Oštrić vodila je vrlo pedantno dokumentaciju odjela, a ona je nastajala već na terenu bilježenjem podataka o građi u terenske bilježnice. Samu inventarizaciju predmeta prvo je vodila u priručnim bilježnicama iz kojih je potom „u čisto“ prepisivala predmete u muzejsku knjigu inventara, tipizirano tiskanu za potrebe dokumentiranja etnografske građe. Tijekom stručnog djelovanja kustosice Oštrić (1951. – 1982.) stvorene su četiri knjige inventara s ukupno 2890 upisanih predmeta. Više o njima, te o katalogu muzejskih predmeta kao i popratnoj sekundarnoj dokumentaciji opisuju poglavlje 4.2.1.

1220.		630 z DR			MČ. god.					
Inventarni broj	Kada opremljen (god.)	Broj bilješke (str.)	Zb. Objavljeno	OPIS PREDMETA		Ime i Prezime Posjednika	Vrijeme posredstva	Material. Vrlova	Vrijeme (God.)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1213			Etnografske	Vrša manja plitka šibljem i oplitana ribarskim koncom. Oblika svomili kao, na jednom kraju sušena u obliku lijevaka sa šibljem. Šiblja oplatnuta i tu se zatvara granjem. Na drugom kraju ispleten i u rub utrošen tanjasti dio vrše /vršić/ sa šibljem šiblja. Koje spratava rib izba iz vrše.			Iza 1918.	Šiblja, ribarski konac.	Dno: 31cm Vis: 63cm	
1214				"Jastučić za igle-igljenjak" ovulji. Oblik izrezan u kartona, jastučić napunjen vunom, optiven modrom tkaninom na cijelosti i obrubljen crvenom svilenom vrpcom složenom u zupce. Na kartonu rupica da se može vješati o zid. Drna menaži; stiliziran biljni- cvjetna grana.			Dva I. svj. rata	Karton, vuna, pamučna tkanina, svilena vrpca.	19,5x10cm	
1215				Pomagalo za lov lostura- lostirnjak" željezo, okružilo, svijeno u dvije viljuške kojima se krakovi/drške/svijaju u obliku luka i na tom su mjestu međusobno spojeni maticom. Šiljci obje viljuške položeni su horizontalno na krakove i utrošeni željeznim zakovicama. Na jednom od krakova utrošen koloturic i jedan pršljen, a na oba na lučnom dijelu šipka s pršljenom kroz koju je promijena jača šiljena žica.			Iza I. svj. rata	Kovano željezo, uljena boja.	Dulj: 64,5cm	
1216				Naprava za sušenje ribe- girnjak" dvostruka mreža na oko od lut, napeta na okvir od drvenog /grabovog/ obnaca rezana sa 4 konopčića da se girnjak objesi pri sušenju ribe.			Oko 1960. god.	Mreža, obruci od grabovog drvca, konopčić.	Promjer: 50cm	
1217				Verige - komoštre" za otvoreno ognjište. Donju kraja kuka od debelog željeza (kovinena) plitko kovana na mjestu gdje je sanjica u obliku konopa, na jednom kraju je kuka, a na drugom istakvana dvije vitičaste kuke od kojih se dalje niz kaluta koji su utrošeni na drugom kraju na duljoj kuki od tanjeg kvadratnog željeza. Kaluti su utrošeni u manjoj kuki na jednom kraju šipke, a veća obla kuka na drugom kraju služi za vješanje veriga o gredu iznad ognjišta.			Kraj II. svj. rata	Okružilo i krad-ratno Kovano željezo, rad domaćin kovana.	Dulj: kuka: 34 i 36cm promjer kalute: 8cm	

Slika 2. Knjiga inventara Etnografskog odjela

3.3. GALERIJA UMJETNINA (1948. – 1962.)

Za datum utemeljenja Galerije umjetnina uzimamo datum kada je i otvorena za javnost, 10. listopada 1948. kao prva zadarska javna galerijska ustanova osnovana u maniri onovremenog programskog prosvječivanja širokih narodnih slojeva. Prikupljanje fundusa Galerije započelo je i prije utemeljenja, što nam svjedoči i arhiva, kao i prva knjiga inventara Galerije u koju su umjetnine dospjeva-

le od svibnja 1947. posudbama iz splitske i dubrovačke galerije, iz privatne zbirke Tartaglia i Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te otkupima umjetnina sredstvima Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu NR Hrvatske. U knjigu numeriranih stranica, rukom je ispisano 16 rubrika koje se više mogu pripisati administrativnom bilježenju nego stručnom budući da nema rubrike mjere/dimenzije/tehnika/materijal/vrijeme izrade i opis što je uobičajeno za dokumentiranje predmeta umjetničkih zbirki. (Arhiva Narodnog muzeja Zadar)

Zanimljivost inventara je da se prispjela umjetnička građa nije bilježila sukcesivnim slijedom, već je unos vršen prema tehnici izrade što potvrđuje i kazalo na početku knjige, a svaki je započimao brojem 1. Tako su strane 2 do 105 bile namijenjene evidentiranju slika u ulju (evidentirano 68 predmeta), strane 106 do 127 grafikama (17 predmeta), strane 128 do 155 akvarelama (6 predmeta), strane 156 do 165 ikonama (32 predmeta), a evidentiranju skulptura namijenjene su strane od 166 do 196 (3 predmeta). Time je u inventar upisano ukupno 126 predmeta, od kojih su neki s vremenom vraćeni vlasnicima, za što postoji upisana naknadna bilješka, dok je većina prešla u vlasništvo Galerije. Kartoteka u ovom razdoblju nije postojala.

Od ostale dokumentacije, zanimljiva je knjiga inventara namještaja i opreme u koju se uz popis, rukom iscrtavao navedeni predmet. U vrijeme utemeljenja, Galeriju umjetnina kratko je vodila slikarica Klema Švarc-Požgaj (1947. – 1948.), a potom scenograf Petar Zrinski (1948. - 1949). Od svibnja 1949. do 1973. Galeriju vodi kustos Alfred Petričić koji će biti njenim voditeljem tijekom samostalnog upravljanja Galerije kao i u vrijeme integriranog Narodnog muzeja Zadar.

4. DOKUMENTACIJA U VRIJEME TREĆEG UTEMELJENJA MUZEJA (OD 1962. DO DANAS)

4.1.1. PRIMARNA DOKUMENTACIJA PRIRODOSLOVNOG ODJELA

Integracijom u Narodni muzej Zadar 1962., dokumentiranje predmeta Prirodoslovnog odjela započinje se voditi u novoj knjizi inventara i katalogu predmeta. Knjiga inventara tiskana je u izdanju TENIZ – Narodne novine s tipiziranim rubrikama namijenjenih dokumentiranju prirodoslovne građe, što i potvrđuje podatak otisnut u desnom uglu arka knjige. Uvidom u knjigu ustanovljeno je da je izvršena reinventarizacija predmeta iz prijašnje knjige inventara,

korištene u vrijeme djelovanja samostalnog Prirodoslovnog muzeja čime su predmeti dobili novi inventarni broj. Usporedbom rukopisa, ustanovljeno je da je knjigu započela voditi kustosica Ustinka Sabić, zaposlena u muzeju od 1964. do 1982. godine. Kratko vrijeme nakon dolaska pod zajedničku upravu Narodnog muzeja, Prirodoslovni odjel honorarno je vodio kustos Gaston Coen (1963.-1964.), no on nije unosi prirodnine u ovu knjigu inventara. Listovi knjige su ručno numerirani te je na svakom upisana kodna oznaka 600-ZDR, što upućuje na muzeje ili zbirke prirodnih znanosti. Inventarizacija predmeta u knjizi započela je unosom podataka zbirke riba, a nastavlja s vodozemcima i gmazovima, pticama, zbirkom kukaca, zbirkom sisavaca, mineraloško-petrografskom te zbirkom mekušaca, da bi se od inv. broja 1021 prirodnine unosile ne prema razrednoj klasifikaciji već miješano.

Analogno knjizi inventara, stvorena su dva kataloga - po vrsti predmeta i po lokalitetu koji su se popunjavali pisaćim strojem i čuvali u metalnim ladičarima. U kataloški listić prema vrsti predmeta upisivali su se svi primjerci jedne vrste sabrani u zbirci. U knjizi inventara građu su evidentirali i kustosi zaposleni u kasnijim desetljećima: tijekom 1980-ih Vladimir Jagodić, manji broj predmeta evidentirao je tijekom 1990-ih Mauricio Stipčević, a zapošljavanjem kustosice Snježane Vujčić-Karlo 2003. godine u knjigu inventara unesen je najveći broj prirodnina zaključno s inventarnim brojem 4000.

Nakon popunjene klasične knjige inventara kustosica Vujčić-Karlo nastavila je s računalnim unosom podataka zbirki ovog odjela u programu *Microsoft Excel* u kojem je do konca 2015. uneseno 17.998 prirodnina. Time je olakšan i omogućen način unosa podataka prema zbirka ili prema sustavu tekućeg broja tj. inventarnog broja unutar računalne knjige inventara koja se ispisuje. Zahvaljujući pravovremenoj računalnoj obradi, zbirke ovog odjela jedne su od prvih registriranih muzejskih zbirki prirodoslovlja u Hrvatskoj koje su 2009. godine dobile svojstvo kulturnog dobra pri Ministarstvu kulture RH.

Danas fundus ovog odjela čine sljedeće zbirke: Zbirka sisavaca (Mammalia), Zbirka ptica (Aves), Zbirka gmazova (Reptilia), Zbirka vodozemaca (Amphibia), Zbirka riba (Pisces), Zbirka spužvi (Spongia), Zbirka žarnjaka (Cnidaria), Zbirka mekušaca (Mollusca), Zbirka rakova (Crustacea), Zbirka stonoga (Myriapoda), Zbirka paučnjaka (Arachnida), Zbirka malokolutičavaca (Oligomeria), Zbirka mahovnjaka (Bryozoa), Zbirka mješčičnica (Ascidacea), Zbirka leptira (Lepidoptera), Zbirka kornjaša (Coleoptera), Zbirka raznokrilaca (Hemiptera), Zbirka opnokrilaca (Hymenoptera), Zbirka dvokrilaca (Diptera), Zbirka kljunarica (Mecoptera), Zbir-

ka vodencvjetova, vretenaca, obalčara i tulara (Ephemeroptera, Odonata, Plecoptera i Trichoptera), Zbirka ravnokrilaca, žoharaša i bogomoljki (Orthoptera, Dictyoptera i Mantodea), Zbirka mrežokrilaca (Neuroptera), Zbirka uholaža (Dermaptera), Zbirka vrpčara (Nemertina), Zbirka mnogičetinaša (Polychaeta), zbirka istokrilaca (Isoptera), Herbarska zbirka, Zbirka fosila i minerala te Zbirka rukopisne ostavštine Domenika Pappafave.

4.1.2. SEKUNDARNA DOKUMENTACIJA PRIRODOSLOVNOG ODJELA

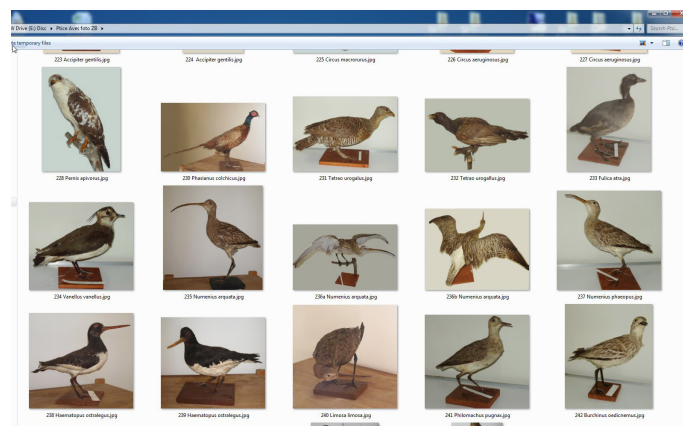
U vrijeme analognih fotoaparata, vizualna sekundarna dokumentacija Prirodoslovnog odjela vodila se u tri inventarne knjige – Inventar fotografija, Inventar negativa i Inventar diapozitiva. Knjige su se vodile u bilježnicama A4 formata s ručno iscrtanim stupcima od kojih je svaki namijenjen rubrici za unos podataka vezanih uz obradu fotografskog medija (datum, snimio, veličina formata, vrsta formata) te podataka o snimanom predmetu i lokalitetu.

Čuvanje medija vršilo se kao i u ostalim odjelima od 1960-ih do 1990-ih u ručno izrađenim albumima u koje su umetane perforirane fotografije na čvrstu žicu i perforirane papirnate uložnice u koje se umetao pojedinačni negativ srednjeg formata ili uzdužno rezani film leica formata. Diapozitivi su umetani u plastične okviriće, prilagođene prikazu putem diaprojektora te spremni unutar kutijica. Na svim medijima označen je inventarni broj, a na koricama albuma početni i zadnji broj fotografije i negativa unutar albuma. Svi mediji čuvani su u metalnim ormarima ladičarima.

Dolaskom kustosice Vujčić-Karlo upotrebom digitalnog fotoaparata, sva građa odjela je fotografski digitalizirana. Jedan od važnih razloga promptnog digitaliziranja građe, osim identifikacije i zaštite originalnog predmeta jest i činjenica da zbirka ne može biti registrirana kao kulturno dobro, ukoliko o predmetima ne postoji pojedinačna fotografija. Digitalno snimljene fotografije čuvaju se na dva vanjska tvrda diska i pohranju u računalne mape prema nazivu zbirke, a svaka fotografija nosi naziv prema inventarnom broju i nazivu vrste koju prikazuje.

4.2.1. PRIMARNA DOKUMENTACIJA ETNOLOŠKOG ODJELA

Integracijom Etnografskog muzeja u opći Narodni muzej 1962. godine, kustosica Oštrić nastavila je već uhodanu dokumentacijsku praksu započetu desetljeće ranije. Tijekom stručnog djelovanja kustosice (1951. – 1982.) nastale su četiri knjige inventara, te analogni katalog predmeta (interno nazivan *skede*). Knjiga inventara Etnografskog odjela popunjavala se ručno, naliv-perom ili kemij-

Slika 3. Digitalna fototeka zbirke ptica, Prirodoslovni odjel

skom olovkom na tipizirano otisnutim listovima u izdanju TENIZ – Narodne novine, Zagreb namijenjenim dokumentiranju kulturno-historijske građe (prema podatku tiskanom u podnožju svakog lista). Svali list inventara je ručno numeriran s upisanom kodnom oznakom 630 ZDR, što je kodna oznaka za etnografske muzeje. To znači da je upis građe u knjigu započeo u vrijeme samostalnog Etnografskog muzeja, prije fuziranja u opći Narodni muzej. Kataloški listić (*skeda*) popunjavao se pisaćim strojem, na također tipizirano tiskanim obrascima koji sadrže veći broj rubrika primjerenih dokumentiranju etnografske građe.

Osim kataloga prema inventarnom broju, u Etnografskom odjelu su radi lakšeg pretraživanja izrađeni i katalog po lokalitetu i katalog prema vrsti predmeta. Dolaskom kustosice Jasenke Lulić 1982. nastavljeno je vođenje zbirke i pripadajuće dokumentacije fundirano na stručnim osnovama sustavno započetim i razvijanim od strane njene predhodnice Olge Oštrić tri desetljeća ranije.

Danas Etnološki odjel (1994. promjena imena iz Etnografski u Etnološki) ima građu podijeljenu u slijedeće zbirke: keramike, kućnog tekstila, muzičkih instrumenata, nakita, nošnji, narodnog rukotvorstva i obrta, narodnog gospodarstva, običaja i vjerovanja, oružja, pokućstva i sitnog inventara, zbirku slika, razglednica i fotografija, zbirku obitelji Petrović i zbirku tapiserija Anite i Ivana Tomljanovića i Područnu etnografsku zbirku u Velom lžu.

Novo vrijeme donijelo je i nove tehnologije čime je od 2005. započela konverzija klasično vođene primarne muzejske dokumentacije u računalni integrirani sustav za dokumentiranje muzejske građe M++. Konverzija podataka prijepisom započeta je u

Dokumentacijskoj službi gdje je bio smješten server i jedna radna stanica s instaliranom aplikacijom M++. Umrežavanjem svih lokalnih stanica sa serverom sredinom 2015., kustosima koji koriste aplikaciju, omogućeno je da na vlastitim računalima unose podatke i nadziru zbirke o kojima stručno skrbe te posao prijepisa više ne radi dokumentarist.

4.2.2. SEKUNDARNA DOKUMENTACIJA ETNOLOŠKOG ODJELA

Fotografije – negativni - diapozitivi

Kustosica Oštrić jednako je pedantno pristupala obradi i vođenju sekundarne dokumentacije te je osnovala fondove koji su nezamjenjiva popratna dokumentacija primarnoj građi. Na tako postavljenoj osnovi, kustosica Lulić Štorić nastavila je vođenje sekundarnih fondova do pojave digitalnih fotoaparata kad se mijenja format i metoda pohrane ovog medija.

Jedan od najstarijih sekundarnih fondova je fototeka koja je u doba korištenja analognih fotoaparata bila slojevita i dijelila se na fotografije, negative i diapozitive. Analogno tome, obrada i čuvanje tih fondova bilo je također slojevito. Za svaki od tih fondova vodila se u bilježnicama A4 fotmata inventarna knjiga s ručno iscrtnim rubrikama, a u svakoj od tri inventarne knjige upisana je ista skupina podataka: inv. broj, predmet, lokalitet, skupina podataka vezanih uz snimanje: datum, snimio, veličina, vrsta, broj negativa (u knjizi fotografija), broj kopije (u knjizi negativa) i opaska.

Nekoliko je načina čuvanja snimljenih medija. Negativi su pohranjivani u ručno izrađene albume unutar kojih su umetane uložnice od kartona pričvršćene čvrstom žicom. Tijekom 1950-ih i 1960-ih negativni srednjeg formata bili su sljubljeni u nizu po tri te su se umetali u uložnice na kojima je rukom dopisivan broj negativa. Na hrptovima albuma je označen početni i zadnji broj negativa unutar jednog albuma radi lakšeg snalaženja.

Tijekom 1970-ih srednje formatni negativni su se rezali i smješteni su svaki odvojeno u plastične uložnice. Na svakoj je napisan inv. broj negativa. Ovaj tip negativa tijekom 1980-ih zamjenjuje standardni leica format koji se čuvao u longitudinalnim plastičnim uložnicama. Konačno, svi formati negativa spremeni su u metalne ormare ladičare radi zaštite.

U Etnografskom su se odjelu fotografije organizirale prema predmetu i prema lokalitetu porijekla. Tijekom 1950-ih i 1960-ih fotografije su smještane u ručno rađene albume na čijim je hrptovima upisan lokalitet, a na poleđini same fotografije skupina podataka koja je identificira i povezuje sa zapisom u inventarnoj knjizi foto-

grafija. Kasnijih desetljeća, fotografije su vađene iz albuma i pohranjivane odvojeno prema lokalitetu i prema predmetu i spremene u metalne ormare ladičare. Fotografije snimane digitalnim fotoaparatom (od 2003.), spremaju se na DVD i CD nosače, te se čuvaju na muzejskom serveru prema broju inventara i prema zbirci.

Diapozitivi su se umetali u plastične okvire s naznačenim inv. brojem i spremali unutar plastičnih kutijica na čijem poklopcu je upisan početni i zadnji broj diapozitiva u kutijici.

Slika 4. Pohrana diapozitiva

Film

U Etnografskom odjelu filmska je dokumentacija od posebnog značaja. Tijekom 1960-ih i 1970-ih godina filmovi su se uglavnom producirali u suradnji s Institutom za etnologiju i folkloristiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a dokumentiraju različite oblike tradicijskog gospodarstva, rukotvorstva, obrta i običaja sjeverne Dalmacije. O filmskoj se dokumentaciji vodila inventarna knjiga filmova u bilježnici s ručno iscrtnim rubrikama i podacima ključnim za filmski medij. Od 1990-ih pojedini filmovi starih formata (8 mm) konvertirani su u video format, a u tom formatu se počinju snimati i različite radionice, prikazi tradicijskog obrta i rukotvorstva i događanja na otvorenjima izložbi. Svi postojeći stari formati filmova i videa, konvertirani su u digitale formate i spremeljeni na DVD nosače te na muzejski server.

4.3.1. PRIMARNA DOKUMENTACIJA GALERIJE UMJETNINA

Od integracije Galerije umjetnina u Narodni muzej Zadar 1962. god., inventarizacija galerijskog fundusa započinje se voditi u novoj knjizi inventara. Voditelj i kustos Galerije Alfred Petričić (djelovao od 1949. do 1973.) izvršio je reinventarizaciju predmeta upisanih u staroj inventarnoj knjizi čime su predmeti dobili novi inventarni broj. Inventarizacija umjetnina u knjizi vodila se ručnim upisom podataka prema rubrikama namijenjenih obradi kulturno-historijske građe, što dokazuje i napomena tiskana u desnom uglu arka knjige, dok je u lijevom uglu istaknut izdavač Narodne novine i šifra za narudžbu. Tijekom djelovanja Galerije umjetnina, popunjena je jedna knjiga, te je unos prema tekućem broju nastavljen u drugoj galerijskoj knjizi inventara. U njima su unosom podataka o građi svoj stručni doprinos dali sljedeći kustosi: osim spomenutog Alfreda Petričića, u Galeriji je kratko tijekom 1974. radio Nikola Jakšić; od 1975. do 1995. građu je dokumentirao kustos i voditelj Galerije Antun Travirka, od 1995. kustosica i voditeljica Ljubica Srhoj Čerina, od 1996. do 2005. kustosica za fotografiju Karmen Travirka Marčina, tijekom 1999. i 2000. kustosica – dokumentaristica Natali Konatić (Čop), od 2005. kustosica za fotografiju Nevena Štokić, te tijekom 2015. i 2016. pripravnica Koraljka Alavanja.

Paralelno s knjigom inventara, vodila se i kartoteka tj. katalog predmeta upisom podataka pisaćim strojem na tipiziranim obrascima. U prvo vrijeme se vodio samo katalog prema inventarnom broju predmeta, a zapošljavanjem dokumentaristice naknadno je stvoren katalog predmeta prema autorima čime je olakšano pretraživanje.

Kada je 1995. otkupljena zbirka negativa Ante Brkana s preko 30.000 jedinica građe, otvorena je zasebna knjiga inventara samo za tu zbirku. U skladu s tim, kustosica Travirka Marčina zadužena za stručnu obradu te zbirke, započela je voditi i zaseban katalog predmeta kojeg, do inventarnog broja 500 vodi na klasičan strojopisni način. Dolaskom kustosice Nevene Štokić, 2005. obrada zbirke prebacuje se u računalni oblik u aplikaciju *Microsoft Word*. Time je omogućeno naknadno dodavanje podataka, brisanje grešaka, te ubacivanje fotografije kao i ispis gotove računalne kartice. Ipak, nedostatak te metode je što *Word* nije relacijska baza podataka čime su pregled i pretraživanje znatno ograničeni. Ipak, na ovaj je način olakšan rad kustosa u prijelaznom periodu između stvaranja kartoteke pisaćim strojem do migracije podataka u računalnu bazu za vođenje dokumentacije M++. Metoda unosa i ispisa inventarnih kartica u *Wordu* vršena je i za centralni galerijski fundus od inventarnog broja 1431 zaključno s brojem 1614. Od tada se nabavom

računalne baze M++ podaci unose isključivo digitalizirano, a iz baze se vrši PDF ispis podataka bilo u obliku inventarne knjige ili predmetne kartice.

Unos podataka prijepisom započeo je 2005. god. u službi dokumentacije, a naknadnim umrežavanjem sa serverom kustosice Galerije dobile su mogućnost vlastitog unosa, pregleda i nadzora zbirki kojih stručno vode. Unos podataka u računalnu bazu vrši se prema zbirka. Time je podjela na zbirke prema tehnici, vođena u prvotno vrijeme postojanja Galerije, u novije vrijeme izmijenjena podjelom prema vremenu nastanka umjetnine, zaokruženoj tematskoj cjelini ili prema tvorcu zbirke. Tako danas Galerijski fundus čine sljedeće zbirke: Legat Ivana Palčića; zbirka fotografija (u koju je dogovorom prešla i zbirka fotografija odjela Muzej grada Zadra); zbirka ikona; zbirka negativa Ante Brkana; zbirka starog slikarstva; zbirka suvremene umjetnosti; zbirka umjetnosti 19. i 20. st. (do 1945.) i zbirka Novaković tj. prijašnja zbirka staklenih negativa koja je također dogovorno prešla pod stručnu galerijsku skrb iz odjela Muzej grada Zadra.

4.3.2. SEKUNDARNA DOKUMENTACIJA GALERIJE UMJETNINA

Fotografije – negativ i – diapozitivi

Tijekom 1970-ih kustos Antun Travirka započeo je s fotografiranjem fundusa Galerije umjetnina čime je stvoren korpus sekundarne vizualne dokumentacije u obliku fotografija, negativa i diapozitiva. Taj se materijal u vrijeme djelovanja kustosa Travirke (1975. – 1995.) nije stručno obrađivao, već je bio samo pohranjen u Galerijskom depou. Zapošljavanjem dokumentaristice 2000., obrađene su sve pronađene fotografije, negativ i diapozitivi. Evidencija negativa je vršena u knjigu inventara tj. bilježnicu A4 formata u koju su rukom ucrtana četiri stupca s rubrikama (signatura negativa, predmet snimanja, snimatelj i broj pozitiva tj. fotografije). Pohrana negativa leica formata vršila se u uzdužne transparentne folije, a srednje formatni negativ i pohranjeni su u folije s 12 pojedinačnih džepova. Iznad svakog negativa upisana je pripadajuća signatura, tj. inventarni broj. Folije su umetane unutar registratora koji služi kao album. Budući da je fotografija izravni produkt negativa, nije vođena inventarna knjiga fotografija, već je izrađena kartoteka fototeke na način da su pojedinačne fotografije ljepljene, a podaci ispisani na obrazac popunjen u *Wordu*. Inventarni broj fotografije upisan je u za to namijenjenu rubriku inventarne knjige negativa radi lakše pretrage. Inventarni brojevi vizualnih fondova pojedinih predmeta ubilježeni su u rubriku *Napomene* u centralnoj knjizi inventara i katalogu muzejskih predmeta Galerije umjetnina.

Nabavom računalne aplikacije za vođenje sekundarne dokumentacije S++, analogni sekundarni fond fototeke je u Dokumentacijskoj službi digitaliziran te su podaci evidentirani u bazu S++, a fotografija povezana sa zapisom. Svi galerijski predmeti su digitalizirani fotografiranjem ili skeniranjem, te se čuvaju u računalnim mapama prema broju inventara. Zasebno se čuvaju i pohranjuju skenirani negativni iz zbirke Ante Brkana koji spadaju u muzejsku građu, a ne u dokumentarni materijal. Sva digitalizirana galerijska građa čuva se na nekoliko vanjskih tvrdih diskova i na serveru.

Izložbeni omoti

Dolaskom kustosice Ljubice Srhoj Čerina 1995. godine formiran je fond evidencije galerijskih izložbi u obliku mapa na čijem vanjskom omotu se upisuju podaci o nazivu izložbe, izlagaču, vremenu i mjestu održavanja, o autoru koncepcije i likovnom postavu izložbe, broju eksponata i ukupnom broju posjeta na izložbi. Unutar mape pohranjuju se dokumenti izložbe kao što su pozivnica, plakat, katalog, govor s otvorenja izložbe, novinski članci ili članci s interneta te ostali popratni materijal kao što je *press release* ili pozivi na radionice uz izložbu ukoliko ih je bilo, te fotografije i negativni s otvorenja i postava izložbe u vrijeme dok se koristio analogni fotoaparatus, kao i DVD ili CD medij s fotografijama izložbe u počecima korištenja digitalnih fotoaparata.

4.4.1. PRIMARNA DOKUMENTACIJA ODJELA MUZEJ GRADA ZADRA

Odjel od 1992. nosi naziv Muzej grada Zadra (u nastavku MGZ) preimenovanjem bivšeg Kulturno–historijskog odjela (u nastavku KHO). Osim promjene naziva, iste godine odjelu su pripojene zbirke Odjela narodne revolucije i socijalističke izgradnje koji prestaje postojati. U skladu s tim, unutar odjela MGZ nastala je podjela na kulturno-povijesne zbirke od 12. st. do konca 19. st. (što je građa bivšeg KHO) i na zbirke novije povijesti (građa bivšeg Odjela narodne revolucije). Unutar takve podjele građa se na primarnoj razini dokumentirala u dvije knjige inventara i dva kataloga.

S prikupljanjem kulturno–povijesnog materijala započelo se i prije osnivanja KHO u okviru Narodnog muzeja. Naime, još početkom 1950-ih postoji inicijativa za osnivanjem samostalnog Muzeja grada Zadra, do čega je formalno došlo 1960. godine, no muzej je bio bez izložbenog i radnog prostora, sa zaposlenom kustosicom Sofijom Petricioli koja je koristila prostor Arheološkog muzeja za potrebe restauriranja i klasificiranja već prikupljenog materijala. Uklapanjem samostalnog MGZ-a u Narodni muzej, odjel dobiva dio

prostora na adresi na kojoj se i danas nalazi i kojeg je djelio s Odjelom narodne revolucije. (Arhiva NMZ).

Iz izvješća o radu u 1964. godini saznajemo da je kustosica Petricioli započela s dokumentiranjem muzejskih predmeta u novu inventarnu knjigu i katalog. Tijekom stručnog djelovanja kustosice Petricioli (1962. – 1999.) popunjene su dvije knjige inventara odjela MGZ. U podnožju svakog lista knjige inventara s lijeve strane je otisnut podatak o izdavaču (TENIZ – Narodne novine, Zagreb), a s desne strane podatak *Inventar kulturno historijske građe*. Listovi su ručno numerirani te je na svakom upisana kodna oznaka ustanove (510 ZDR), što je oznaka koja upućuje na opće muzeje. Analogno knjizi inventara, izrađen je katalog predmeta (*kartoteka*) po inventarnom broju (interno nazivan *kartoteka po kronološkom redu* jer je opis pristigle građe vršen susljedno tijekom godina, a time su predmeti sukcesivno dobivali broj), te katalog prema zbirkama tj. po vrsti materijala, što je znatno olakšavalo pretragu za različite stručne potrebe (izložbe, izdanja, posudbe, predavanja).

Katalog predmeta sastojao se od tipizirano tiskanih obrazaca popunjavanih pisaćim strojem, iznimno su rukom dodavani pojedini podaci. Muzejsku građu ovog odjela, po umirovljenju kustosice Petricioli nastavlja voditi kustos Hrvoje Perica (1996.), a bila je podijeljena na sljedeće zbirke: zbirka keramike i keramičkih fragmenata; fotografija; namještaja; razglednica; slika; stakla; kamenih lapida i razno.

Muzejsku građu zbirki nekadašnjeg Odjela narodne revolucije započeo je prikupljati i obrađivati Valentin Uranija u okviru ustanove Narodni muzej Zadar, na čelu koje je rukovodio punih trideset godina (1962. – 1992.). Građa ovog odjela odnosila se na revolucionarni radnički pokret i narodnooslobodilačku borbu 1941. – 1945., a prema kustosu Uraniji bila je razvrstana u tri grupe: muzeološku, historiografsku i pomoćnu. Prema toj podjeli, u muzeološku građu je ubrajana zbirka oružja, raznih predmeta, fotografija, nacrti i likovnih radova. Historiografsku građu činile su zbirka štampe i dokumenata, dok se pomoćna građa sastojala od zbirke fotokopija, prijepisa, sjećanja i podataka. Građa se dokumentirala u knjigu inventara i katalog predmeta prema gore navedenim rubrikama i skupinama podataka. Kako je predhodno istaknuto, ova je građa 1992. pripojena odjelu MGZ pod nazivom Zbirke novije povijesti.

Umirovljenjem kustosa Uranije o građi skrbi kustos Vladimir Alavanja (1983. – 2016.) koji je sukladno zahtjevima vremena, nakon stvaranja neovisne Republike Hrvatske, preustrojio građu prema sljedećem zbirkotvornom načelu: zbirka fotografija i negativa; zbirka karata, planova i nacrti; zbirka mekata; numizmatike; tehnike; tiskovina; uporabnih predmeta; oružja i Područna kultur-

no-povijesna zbirka otoka Iža u Malom Ižu. Zbirke je po umirovljenju kustosa Alavanje preuzela kustosica Ivana Dražić (2016.).

Nabavom integriranog računalnog sustava za dokumentiranje muzejske građe M++ u Dokumentacijskoj službi je završen proces konverzije prijepisom podataka s kataloških listića za zbirke od 12. st. do konca 19. odjela MGZ. Od 2015. godine umrežavanjem udaljenih radnih stanica sa muzejskim serverom, kustosi odjela dobili su mogućnost vlastitog upisa, upravljanja i nadzora nad zbirkama kojih su stručni voditelji. Time će u skorju budućnosti uslijediti prijepis u računalnu bazu podataka za predmete iz zbirke novije povijesti ovog odjela.

4.4.2. SEKUNDARNA DOKUMENTACIJA ODJELA MUZEJ GRADA ZADRA

Fotografije – negativi – diapozitivi

Važnost vizualnih fondova bitnih za identifikaciju građe, njezinu zaštitu, ali i za potrebe publiciranja bila je prepoznata i u ovom odjelu čime se od početka provodila praksa stvaranja ova tri sekundarna fonda. Kao i na primjeru Etnografskog odjela, svaki je fond imao svoju knjigu inventara kreiranu u bilježnici A4 formata s pet ručno iscrtanih stupaca po sustavu tablice sa skupinama podataka svojstvenih opisivanju fotografskog medija.

Fotografije i negativi spremeni su u ručno kreirane albume. Fotografije su perforirane i pridržavane čvrstom žicom, a negativi umetani unutar papirnatih uložnica. Na hrptovima albuma je označen početni i zadnji broj negativna ili fotografije unutar albuma radi lakšeg traženja. Fotografije i negativi izrađeni su u crno bijeloj tehnici te su služili za identifikaciju predmeta i manipulaciju u svakodnevnom korištenju čime se originalna građa štitila.

Diapozitivi su izrađeni u koloru, te su služili u publikacijske svrhe ili za potrebe predavanja o građi uz pomoć diaprojektora. Stoga su se umetali u plastične okvire radi postavljanja unutar projektoru, a za trajno čuvanje, umetani su u plastične kutije.

Smjenom milenija započela je upotreba digitalnih fotoaparata i skenera u muzeju. U početku su se u Dokumentacijskoj službi skenirale crno-bijele analogno snimljene fotografije iz fototeke odjela, no ubrzo se shvatilo da takva sekundarna dokumentacija u funkcionalnom smislu više ne drži korak s vremenom. Opravdanost digitaliziranja starih fondova koji prikazuju muzejsku građu postoji samo radi očuvanja i zaštite jednog segmenta muzejske struke kojeg smo dužni očuvati kao svjedočanstvo o jednom vremenu i njemu svojstvenih metoda rada. Praktičnost, brzina i dostupnost digitalne fotografije učinile su da je korištenje vizualnih fondova nastalih analognom metodom postalo prošlost. Digitali-

zacija je stoga u muzejskom okružju našla svoju punu primjenu te se prema novim zahtjevima vremena, ali i struke već tijekom 2003. pristupilo digitalnom snimanju muzejske građe.

Nadalje, korištenjem baza podataka za obradu muzejske građe i dokumentacije, digitalna fotografija sada se klikom miša može povezivati sa zapisom u bazi. U skladu s tim, predmeti kulturno-povijesne zbirke od 12. st. do konca 19. st. odjela MGZ digitalizirani su snimanjem ili skeniranjem, te se takva digitalna fototeka čuva na muzejskom serveru, a radi dodatne zaštite i na vanjskom tvrdom disku. Radi lakšeg pretraživanja, fotografije se čuvaju u mapama po nazivu zbirke kojoj pripadaju, te prema inventarnom broju.

5. DOKUMENTACIJSKA SLUŽBA NARODNOG MUZEJA ZADAR

Dokumentacijska služba Narodnog muzeja Zadar osnovana je 2000. godine s ciljem organiziranja i planiranja poslova dokumentacije za sve odjele muzeja, što se prvenstveno odnosi na vođenje Knjige ulaza i Knjige izlaza predmeta te obradu fondova sekundarne dokumentacije.

Od samog početka službe cilj je bio osnovati sekundarne dokumentacijske fondove kojih u muzeju do tada nije bilo ili su se vodili odvojeno po odjelima, a bitni su za pružanje informacija o cjelovitom stručnom djelovanju muzeja kroz povijest. Stvaranje sekundarnih dokumentacijskih zbirki započeto je sustavnim praćenjem i dokumentiranjem izložbene i izdavačke djelatnosti muzeja, vanjskih organizatora i suorganizatora. Radi dobivanja što točnijih podataka, pretraženi su i skenirani novinski članci o djelatnosti muzeja i izvješća o radu muzeja, te su prikupljena muzejska izdanja, katalogi i pozivnice. Tako je nastao korpus dokumentacijskog materijala koji se fizički pohranjuje u službi, a od 2002. godine prikupljeni podaci evidentiraju se u samostalno izrađenoj bazi u *Microsoft Access*. Time su formirane baze za evidenciju izložbi, izdavaštva, hemeroteke, događanja u muzeju, za evidenciju muzejskih djelatnika kroz povijest, te za evidenciju korisnika muzejske dokumentacije.

Godine 2005. prihvaćen je integrirani muzejski program za obradu primarne i sekundarne dokumentacije M++ i S++ predložen od strane Ministarstva kulture RH. Otada u Dokumentacijskoj službi započinje konverzija prijepisom primarne muzejske dokumentacije kroz modul M++, dok su podaci iz postojećih baza za sekundarne zbirke prebačeni u modul S++. Tijekom vremena formirana je zbirka plakata i medijateka. Sustavno vođenje i međusobno po-

vezivanje fondova sekundarne dokumentacije omogućuje sveobuhvatan uvid u cjelokupnu popratnu aktivnost muzeja kroz povijest. Primjena ovih fondova najzastupljenija je u internom muzejskom radu, u pripremi izložbi i prezentacija, a na upit su fondovi dostupni i vanjskim korisnicima.

Osim navedenog, u Dokumentacijskoj službi digitalizira se postojeća analogno snimljena fotografska građa. Služba organizira fotografiranje izložbi i događanja u muzeju. Sve fotografije izložbi i događanja, kako digitalizirane iz analognih medija, tako i one primarno nastale u digitalnom obliku pohranjuju se i čuvaju prema godinama i nazivu događanja na nekoliko lokacija radi zaštite. U službi se prikuplja, digitalizira i čuva hemerotečna građa, te se arhiviraju i digitaliziraju dokumenti o povijesti odjela i muzeja, te dokumenti o zbirkama i ostalim događanjima. Digitalno i fizički pohranjuju se i evidentiraju muzejska izdanja, plakati i pozivnice te video materijal vezan uz muzejski fundus i aktivnosti.

U suradnji s kustosima muzeja Dokumentacijska služba je 2009. godine sudjelovala i koordinirala izradu web stranica muzeja, a u okviru službe organizira se uređivanje i administracija web stranice i Facebook stranice muzeja. Također, u službi se pripremaju i šalju obavijesti medijima uoči izložbi i događanja u prostorima muzeja, a pružaju se i informacijske usluge vanjskim korisnicima te putem elektronskih upita građana. Nabrojeno upućuje na obavljanje dijela poslova iz područja komunikacije i odnosa s javnošću, a participacijom u davanju stručne pomoći učenicima, studentima i ostalim korisnicima, te organizacijom stručnih predavanja i sudjelovanjem na stručnim skupovima služba djeluje i u edukativnom poslanju muzeja.

Dokumentaristica je zadužena za ažuriranje podataka o stanju muzejskih zbirki u on line aplikaciji OREG pri Muzejskom dokumentacijskom centru u Zagrebu, a suradnjom s ostalim hrvatskim dokumentaristima i pripremom izložbi vezanih uz dokumentarističke teme sudjeluje u promicanju i boljoj vidljivosti ovog segmenta muzejske struke.

Iz svega navedenog, razvidna je uloga Dokumentacijske službe kao poveznice između primarnih stručno-znanstvenih podataka o muzejskim predmetima i ostalih muzejskih djelatnosti. U tom smislu, status ove službe, kao i pedagoške unutar budućeg *Muzeja 2. palače* treba sagledati kao Odjel ustrojen prema vrsti djelatnosti.

5.1. SEKUNDARNI DOKUMENTACIJSKI FONDOVI

5.1.2. FOTOTEKA

Fototeke su iznimno važan vizualni fond koji bilježi djelatnost muzeja kroz fotografije muzejskih predmeta, povremenih i stalnih izložbi, izložbi vanjskih organizatora te raznolikih događanja održanih u prostorima muzeja i gostovanja muzejskih izložbi i događanja u drugim prostorima. Fototeke odjela Narodnog muzeja Zadar najstarije su dokumentacijske zbirke muzeja. Metode obrade fototeke u vrijeme korištenja analognih fotoaparata opisane su u predhodnim poglavljima za svaki odjel.

Osnutkom Dokumentacijske službe muzeja, jedan od prvih ciljeva bila je digitalizacija analogno snimljenih crno-bijelih fotografija i objedinjavanje svih fototeka odjela. Taj je cilj ostvaren za Galerijsku fototeku i onu odjela Muzej grada Zadra, te je započet za fototeku Etnološkog odjela. Digitalno snimljene fotografije, zbog praktičnosti uslijed brzine stvaranja i računalne pohrane bez potrebe za razvijanjem potisnule su korištenje klasičnih fototeka čime je taj fond postao svjedokom jednog prošlog vremena te metode stvaranja i čuvanja fotografskog medija. U skladu s tim, crno-bijela fotografija muzejskih predmeta više ne zadovoljava standarde struke koja fotografiju koristi radi identifikacije i očuvanja originalnog predmeta, uslijed čega se 2003. pristupilo digitalnom snimanju muzejske građe.

Danas je u muzeju gotovo sva inventirana građa digitalno snimljena, a digitalni zapisi pohranjuju se lokalno u računalima kustosa i u Dokumentacijskoj službi na nekoliko lokacija u mapama po nazivu odjela i zbirki. Podaci o fotografijama obrađuju se kroz fond fototeka u modulu S++. Osim snimljene muzejske građe, u službi se pohranjuju digitalni zapisi s izložbi i popratnih događanja unutar mapa po godinama održavanja i nazivu. Digitalna fototeka koristi se i za objavu na muzejskom web-u i Facebook-u te je često korištena za različite izložbe iz fundusa kao i dokumentarne izložbe.

5.1.3. HEMEROTEKA

Hemeroteka je, uz fototeku jedan od najstarijih dokumentacijskih fondova u muzeju kojim se prikupljaju, dokumentiraju i pohranjuju novinski članci vezani uz muzejsku djelatnost. Prikupljanje novinskih članka u nekadašnjim samostalnim muzejima, a danas odjelima Narodnog muzeja Zadar, pratimo od 1950-ih. No tek osnutkom Dokumentacijske službe muzeja započinje njihovo sustavno evidentiranje, pohrana i digitalizacija za cjelokupan muzej čime je otvoren put korištenju ove građe za širu upotrebu.

Putem ažurno vođene hemeroteke mogu se dobiti informacije o izložbama, izdavaštvu, događanjima, fundusu, zbirkama,

djelatnicima, donatorima, gradnji, rekonstrukcijama i popravcima muzejskih zgrada, te izmjenama postava. Hemeroteka nam također može poslužiti i kao indikator za iščitavanje odnosa i kulturne politike osnivača, lokalne uprave i zajednice prema muzeju. S obzirom na povijesnu važnost te raznovrsnost tema i cjelina koje obrađuje, fond hemeroteke ima izuzetnu dokumentarnu i kulturno-povijesnu vrijednost i može pružiti dodatan doprinos proučavanju društvenog i kulturološkog utjecaja ustanove u svojoj zajednici. Hemeroteka može biti koristan resurs podataka različitim skupinama vanjskih korisnika u svrhu znanstvene i stručne obrade, izlaganja, objavljivanja, te za potrebe nastave.

Upotreba hemeroteke najzastupljenija je u internoj muzejskoj struci, ali je dostupna i javnosti po zahtjevu za uvidom u dokumentaciju. Članci su najčešće korišteni u dokumentarnim i kulturno-povijesnim izložbama te izdanjima koja ih prate. Članci se prikupljaju donacijom, otkupom ili se preuzimaju s interneta. Metapodaci se bilježe u modul S++ gdje ih se povezuje sa člankom kojeg se može otvoriti i pročitati. Digitalizirani članci čuvaju se u službi dokumentacije radi zaštite na nekoliko lokacija unutar mapa po godinama, a tiskane verzije u registratorima.

5.1.4. MEDIJATEKA

Medijateka je fond sekundarne dokumentacije u kojem se pohranjuju i evidentiraju digitalizirani sadržaji vezani uz muzejsku djelatnost pohranjeni na CD i DVD medijima. Iako ovaj fond nije preporučan *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*, pokazao se korisnim za evidentiranje sve veće količine CD i DVD medija koji se tijekom vremena stvaraju u muzeju ili ih muzej dobiva od vanjskih produkcija.

U vrijeme dok su računala imala ograničenu memoriju za pohranu, CD i DVD mediji bili su dobra alternativa za pohranu raznolike računalno stvorene građe. Ovaj fond obuhvaća i vrijednu građu primarno nastalu u različitim formatima. Na njima su snimljeni digitalizirani audio i video zapisi, tekstualna i fotografska građa te su presnimljeni etnološki dokumentarni filmovi primarno nastali u filmskoj tehnici te filmovi nastali u video tehnici. Značajni su *clippovi* i cijele emisije o izložbama i fondusu muzeja nastali u produkciji raznih televizijskih kuća, kao i brojne prezentacije u muzejskoj produkciji. Jedinica građe se podatkovno obrađuje u fondu medijateka u modulu S++, a na omotu i nosaču se bilježe podaci o snimljenom sadržaju, te se čuvaju u službi. Na upit su dostupni vanjskim korisnicima. Ova se građa koristi kao nadopuna izložbama i na prezentacijama muzeja.

5.1.5. IZLOŽBE

Izložbena djelatnost jedna je od najznačajnijih aktivnosti Narodnog muzeja Zadar kojom se ostvaruje komunikacijsko-prezentacijska, ali i pedagoška uloga muzeja. Putem povremenih i stalnih izložbi, odjeli muzeja prezentiraju vlastiti fondus obrađujući teme iz djelokruga struke kojima se bave. Izložbe se ostvaruju i suradnjom sa drugim muzejskim, kulturno-znanstvenim i obrazovnim ustanovama grada i države, a međunarodnom suradnjom prezentira se kulturno-povijesna i prirodna baština drugih država.

Izložbena se djelatnost u počecima nije sustavno pratila kroz određeni fond već su se podaci o izložbama mogli pronaći u izvješćima o radu, putem sačuvane pozivnice, kataloga ili putem članaka u lokalnom tisku. Praksu praćenja izložbi započela je Galerija umjetnina 1995. godine uvođenjem inventarnih omota izložbi u organizaciji tog odjela. Osnutkom Dokumentacijske službe 2000. godine izložbena djelatnost sustavno se prati i evidentira u bazi za cjelokupan muzej što je učinjeno istraživanjem i prikupljanjem dokumentacijskog materijala vraćajući se retrogradno u godine prvih spomena na izložbe održane u prostorima muzeja. Tako je najstarija evidentirana izložba, nekada samostalne Galerije umjetnina, održana 1948. godine. Evidentirane su ukupno 1052 održane izložbe u bazi S++ u fondu izložbene djelatnosti do konca studenog 2016. godine.

U Dokumentacijskoj službi fizički i digitalno pohranjuju se materijal vezan uz izložbe (fotografije otvorenja i postava, pozivnica, plakat, katalog, govor s otvorenja, sinopsis, objave na muzejskoj web stranici, medijske objave), a metapodaci o izložbama upisuju se u bazu i povezuju s ostalim dokumentacijskim fondovima. Na zahtjev su podaci dostupni vanjskim korisnicima. Osim u modulu S++ , podaci o aktualnim izložbama, kao i izložbama iz ranijih godina dostupni su putem arhive na muzejskim web stranicama.

5.1.6. IZDAVAŠTVO

Narodni muzej Zadar od utemeljenja razvija izdavačku djelatnost publiciranjem raznolikih izdanja koja prate izložbe u organizaciji ili suorganizaciji muzeja, ali i izdanja nevezana uz izložbe koja su tematikom bliska znanstvenim područjima kojima se bave pojedini odjeli. U tom smislu, u suradnji s drugim izdavačima muzej je suizdavač vrijednim publikacijama koje prezentiraju kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu šire zadarske regije.

Izdavačka produkcija sustavno se počinje prikupljati i obrađivati osnutkom službe dokumentacije, a od 2005. metapodaci se obrađuju u bazi S++ u fondu evidencije izdavačke djelatnosti. Fond izdavaštva obuhvaća kataloge, knjige, deplijane, letke i mono-

grafije, dok se plakati obrađuju u zasebnoj zbirci. U početku su se naslovnice izdanja skenirale, a posljednje desetljeće, od kada ova građa primarno nastaje u digitalnom obliku kao takva se cjelovito računalno pohranjuje u službi, po godinama izdanja i po naslovu. Tiskana izdanja čuvaju se razvrstana za svaki odjel posebno i za cjelokupni muzej te postoji mogućnost posudbe vanjskim korisnicima. Pregled aktualnog izdavaštva, kao i onog iz ranijih godina, uz objavljenu fotografiju naslovnice i osnovne podatke o izdanju dostupan je na web stranicama muzeja. Besplatna izdanja na web-u su cjelovito objavljena u PDF izdanju i dostupna za preuzimanje.

5.1.7. PLAKATI

Iako se plakati kao dokumentacijski materijal prema sadržaju uklapaju u izdavaštvo, te je prikupljanje plakata pokrenuto usporedo s drugim dokumentacijskim materijalom pri osnutku Dokumentacijske službe, sustavno evidentiranje ove građe, odvojeno od fonda izdavaštva recentno je započeto. Razlog odvajanja plakata iz cjelokupnog izdavačkog korpusa je odluka dokumentaristice da se toj izdavačkoj formi, koja u svojoj osnovi služi prenošenju poruka putem vizualnih simbola, dodjeli poseban status.

Fond plakata broji preko 600 jedinica građe izdanih u razdoblju od 1950-ih do danas, a najveći dio se odnosi na plakate koji promoviraju izložbe, predavanja, manifestacije i ostala događanja u organizaciji i suorganizaciji muzeja. Plakati izložbi u nakladi muzeja, u vizualnom smislu slijede dizajn prisutan na katalogu. S posebnom su pažnjom oblikovani plakati izložbi Galerije umjetnina čiji kustosi angažiraju profesionalne dizajnere za oblikovanje vizualnog identiteta popratnih izdanja, pri čemu je tijekom desetljeća nastao značajan broj respektabilno oblikovanih plakata. Posljednjih godina u muzeju se povećao udio izložbi i događanja vanjskih organizatora te je u skladu s tim i broj plakata vanjskih organizatora veći. Te plakate odlikuje drugačiji oblikovni pristup, usmjeren više na promidžbu samog događaja, dok vizualni dojam često nije doraden po načelima dizajnerske struke.

Podaci zbirke plakata evidentiraju se u modulu S++ , te se povezuju s ostalim fondovima. Sama građa pohranjuje se u Dokumentacijskoj službi u arhivskim ladičarima, a koristi se u pripremi različitih izložbi i prezentacijama muzeja.

5.1.8. DOKUMENTACIJA O POVIJESTI I OSNIVANJU MUZEJA

Građa za ovaj fond prikuplja se od samog osnutka Dokumentacijske službe, no tek je recentno započela njezina evidencija kroz modul S++. Ovim fondom prikuplja se dokumentacija i arhivska građa vezana uz osnivanje prvog javnog muzeja u Zadru te dokumenti

vezani uz osnivanje i djelovanje samostalnih muzeja, a danas odjela koji čine Narodni muzej Zadar. Građa obuhvaća arhivske spise iz Državnog arhiva u Zadru, Znanstvene knjižnice u Zadru te građu iz muzejskog arhiva. U taj fond spadaju osnivački dokumenti, izvješća o radu muzeja, statistička izvješća vezana uz posjetitelje, fundus i muzejske prostore, različita rukopisna građa ravnatelja i voditelja odjela vezana uz ustrojstvo i povijest pojedinih muzeja/odjela, statuti muzeja, dokumentacija vezana uz otkup i donaciju zbirki, stari popisi građe, različite nagrade i priznanja muzeju.

Fond je vrlo značajan i pruža pregled cjelokupnog muzejskog djelovanja kroz povijest dugu 184 godine. Susretljivošću baštinskih ustanova - Državnog arhiva i Znanstvene knjižnice u Zadru, izdvojeni su i digitalizirani pojedini arhivski spisi vezani uz osnivanje i djelovanje muzeja tijekom 19. i prve polovine 20. st, a pregledom muzejske arhivske građe i one pojedinih odjela prikupljaju se i digitaliziraju dokumenti koji postaju dijelom fonda. Digitalni zapisi čuvaju se na muzejskom serveru i na vanjskim diskovima, a ispisi se čuvaju u registratorima u Dokumentacijskoj službi.

Građa fonda korištena je u dokumentarnim izložbama, a poslužila je i kao referenca u pojedinim stručnim tekstovima o različitim muzejskim djelatnostima (osnivanje muzeja i odjela, otkupi i donacije zbirki, dokumentacijska i pedagoška djelatnost).

5.1.9. POSEBNA DOGAĐANJA

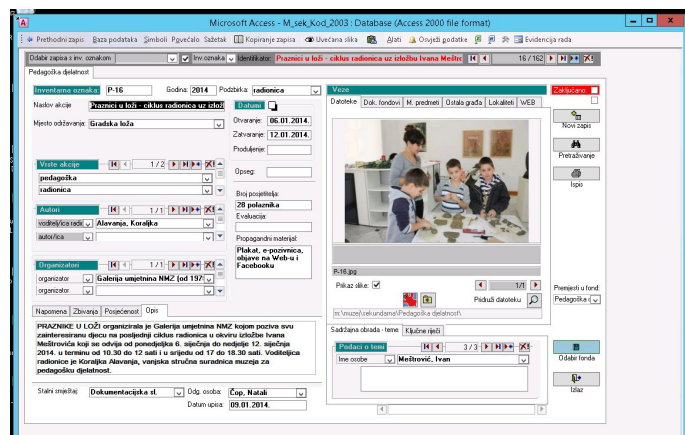
Dokumentacija o posebnim događanjima obuhvaća različite djelatnosti koje ne ulaze u izložbenu aktivnost, u što spadaju manifestacije, promocije, predavanja, predstave, koncerti, nastupi, svečanosti, dodjele nagrada, stručni i znanstveni skupovi, konferencije za medije, projekcije filmova, donacije, humanitarne akcije, smotre, sajmovi, posjete, proslave, prezentacije muzeja, Međunarodni dan muzeja i Noć muzeja.

Fond se počinje voditi od 2009. godine od kada je zabilježeno ukupno 320 različitih posebnih događanja u muzejskim prostorima u organizaciji muzeja ili vanjskih organizatora. O događanjima se prikuplja dokumentacijski materijal te se u službi organizira njihovo fotografiranje, a digitalni zapisi se pohranjuju na nekoliko lokacija u mapama po temi, a unutar toga po godinama i nazivu događanja. Posebna događanja se objavljuju i na web stranicama gdje je vijest uz fotografije aktualnih i završenih događanja moguće pratiti preko stranice „Ostalo“ te na albumima postavljenim na Facebook-u muzeja.

5.1.10. PEDAGOŠKA DJELATNOST

Osnutkom Pedagoške službe 2009. podaci o edukativnoj djelatnosti muzeja prikupljaju se u Dokumentacijskoj službi kroz sekundarni dokumentacijski fond Pedagoška djelatnost u modulu S++. U bazi se bilježe podaci za održane edukativne akcije, radionice i igraonice u prostorima i izvan muzeja u organizaciji Pedagoške službe muzeja te vanjskih suradnika i organizatora.

Suradnjom Pedagoške i Dokumentacijske službe razmjenjuje se potreban materijal te se fotografije održanih edukativnih programa pohranjuju u Dokumentacijskoj službi i objavljuju na muzejskim web i Facebook stranicama. U bazi je do listopada 2016. evidentirano 85 različitih edukativnih programa.

Slika 5. Evidencija pedagoške djelatnosti u modulu S++

5.1.11. OSTALO

Uz navedene sekundarne dokumentacijske fondove preporučene *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*, u Dokumentacijskoj su službi kreirane i druge baze podataka koje olakšavaju praćenje i bilježenje različitih aktivnosti kao što su evidencija korisnika muzejske dokumentacije, evidencija djelatnika u muzeju te evidencija razmjene i slanja muzejskih izdanja.

6. O MUZEJSKOJ PEDAGOGIJI

Muzejska pedagogija postoji u skladu s muzejima i s njima se i razvija. Prema Baueru (1975) 20. je stoljeće izmijenilo odnose muzeja i društva u kojem muzeji postoje i djeluju, ali i ulogu i zadatke muzeja u društvu. Do razvoja muzejske pedagogije i odnosa muzeja s javnošću došlo je uslijed značajnih događaja sredinom dvadesetog stoljeća (publikacija „Musee“ 1931. godine, koju autor naziva „prvom pariškom revolucijom u muzeologiji (BAUER, 1975:102), otvaranje zbirke koja je postavljena za publiku, a ne samo otvorena publici u Landesmuseumu u Bonu 1935. godine, ali i vrijedna otkrića koja u 20. stoljeću mijenjaju pogled na prošlost i orijentaciju na budućnost potencijalnih posjetitelja muzeja).

O važnosti muzejske pedagogije u muzejima svjedoči i podatak da je 1954. godine u Ateni, osnovna tema Generalne konferencije ICOM-a bila odgojna i pedagoška problematika u muzejima, a tema se nastavila i na nizu drugih konferencija i simpozija tijekom godina. Rezultat toga je bilo osnivanje pedagoških odjela u muzejima, uvođenje kolegija i osnivanje katedre za muzejsku pedagogiju na sveučilištima i muzejskim školama (BAUER, 1975). Već je Antun Bauer 1975. godine naglasio „Muzejski pedagog – ne muzejski kustos niti kustos-pedagog nego muzejski pedagog – je posrednik između muzeja i muzejske ekspozicije, i muzejske publike, (...) interpretator tematike ekspozicije načinom i jezikom koji je publici razumljiv, prihvatljiv (...). Područje interesa muzejskog pedagoga je muzejska publika i korisnici muzeja. Ali istovremeno aktivno područje interesa muzejskog pedagoga mora biti i potencijalna publika i potencijalni korisnici muzeja u sredini gdje muzej djeluje.“ (BAUER, 1975:110).

Važnost muzejske pedagogije je prepoznata i uloga muzejskog pedagoga se sve više naglašava, a napreduje i s potrebama društva, pa je muzejski pedagog osoba zadužena između ostalog i za komunikaciju s posjetiteljima. U ovom kontekstu, komunikacija podrazumijeva i verbalnu i neverbalnu, vizualnu i kontekstualnu, očitava se u vidu organiziranih programa namijenjenih posjetiteljima. Programi se posebno organiziraju za djecu predškolske dobi, za učenike u osnovnim školama, u srednjim školama, studente, odrasle osobe, djecu s teškoćama u razvoju, odrasle osobe s teškoćama u razvoju, umirovljenike, starije osobe, stručnjake u različitim znanstvenim područjima, stalne posjetitelje i one koji će to tek postati. Svi oni i brojni drugi čine ciljanu publiku. Ciljana publika za svaki program organiziran u muzeju, a kojem je svrha komuniciranje s posjetiteljima, treba biti poznata na samom početku ideje programa. Karakteristike ciljane publike, potrebe, slobodno vrijeme i mogućnosti (financijske, fizičke

i psihičke), područje interesa, sa svim tim treba biti upoznat muzejski pedagog prilikom rada na konkretnom edukativnom programu.

Edukativna djelatnost Narodnog muzeja Zadar postoji gotovo od njegovog osnivanja, a glavnu ulogu u provođenju iste nosili su kustosi. Realizirala se ponajviše putem stručnih vodstva, dok su radionice bile manje zastupljene. S vremenom, u skladu s potrebama društva, ukazuje se potreba za osnivanjem Pedagoške službe i zapošljavanjem muzejskog pedagoga koji će većim dijelom preuzeti ulogu provođenja edukativne djelatnosti u svim odjelima Narodnog muzeja Zadar.

7. TEMELJI EDUKATIVNE DJELATNOSTI U NARODNOM MUZEJU ZADAR

7.1. EDUKATIVNA DJELATNOST U VRIJEME PRVOG UTEMELJENJA MUZEJA (1832. - 1870-ih)

Edukativno poslanje Narodnog muzeja možemo pratiti vraćajući se 184. godine unatrag, u doba utemeljenja općeg muzeja pokrajine – *Museo nazionale*. Iz arhivskog rukopisa kojeg smatramo osnivačkim dokumentom muzeja, isčitava se viđenje uloge muzejske ustanove sažeto u rečenici: „...da služe ne samo kao ukras narodu, nego i kao mjesta učenja mladeži, ali i kao institucije u službi promicanja kulture, industrije i trgovine narodnih proizvoda”.² Onovremeno poimanje muzejske ustanove sadržano u tom citatu oslikava povijesno–društveni trenutak u kojem je iznikla ideja o njegovom osnivanju. U njemu se ocrtavaju glavne zanačajke javnih muzeja s početka 19. st., a to je služenje narodu, temeljeno na ideji demokratičnosti kao rezultanti francuske revolucije. Koncept službe i „promicanja kulture, industrije i trgovine narodnih proizvoda” govori u prilog preporodnom strujanju koje je snažno obilježilo to vrijeme u našim krajevima. Konačno, onovremenom muzeju kao mjestu „učenja mladeži” možda se ne može pripisati edukativna funkcija kakvu muzeji imaju danas, ali potvrđuje postojanje svijesti o edukativnom potencijalu muzejskih zbirki, a u tome se reflektira prosvjetiteljsko nasljeđe čije se racionalno poimanje svijeta odrazilo i na znanstvenu klasifikaciju muzejskih zbirki.

Članak iz nacrtu statuta *Društva za znanost i poljoprivredu Dalmacije* potvrđuje da je korištenje muzejske građe u svrhu edukacije viđeno kao važan segment djelovanja tog muzeja. (Atti del

Museo nazionale della Dalmazia, ZKZD). Kako je tijekom 1840-ih muzejska građa bila smještena u prostorijama kompleksa bivšeg samostana sv. Krševana u kojem je djelovala i Gimnazija, u tom su periodu neki gimnazijski profesori bili stručni voditelji pojedinih muzejskih zbirki, pa je stoga korištenje muzejske građe s ciljem obrazovanja gimnazijalaca sasvim logično.

7.2. EDUKACIJA U GRADSKOM PRIRODOPISNOM MUZEJU (1905. – 1945.)

Godine 1905. na lokaciji u Staroj bolnici ustanovljen je samostalni Gradski prirodopisni muzej na čijim zbirkotvornim temeljima počiva današnji Prirodoslovni odjel Narodnog muzeja Zadar. Upravitelj i kustos Katurić muzeju dodjeljuje „dvije glavne svrhe, t.j. znanstvenu i praktičnu” pridružujući mu i onu obrazovnu. Jasno radi distinkciju između školskih i muzejskih zbirki smatrajući ove potonje najprikladnijim sredstvom učenja, upravo zbog stručne i znanstvene utemeljenosti muzejskih zbirki. (KATURIC, 1910:2). Budući da je i sam bio profesor prirodopisa u zadarskoj Gimnaziji i Visokoj učiteljskoj školi, Katurić je bio meritorn da znanstvenom pristupu u radu sa muzejskim zbirkama pridoda i pedagoško iskustvo stečeno u školskom sustavu čime je za onodobne prilike, na optimalan način pridonosio edukativnom aspektu muzejske ustanove.

Kako bi pomogao razvoju ustanove, Katurić je koristio promotivnu ulogu tiska, čime je želio privoliti pokrajinske vlasti na financijsku i materijalnu pomoć muzeju, ali također potaknuti javnost na mogućnost donacije predmeta te na pedagošku ulogu muzeja. Tako iz periodike saznajemo kada je muzej posjetila neka važna osoba, tko je i što donirao muzeju, a u kontekstu edukacije interesantna je novinska vijest o posjeti učenika lokalne vojne škole u pratnji ravnatelja i nastavnika kojom prilikom je kustos Katurić malim posjetiteljima s ljubaznošću objašnjavao sve detalje postava. (Smotra dalmatinska, br. 11, 5. 2. 1910. i br. 49, 18. 6. 1910.)

O radu muzeja u periodu talijanske uprave nije ostalo sačuvane dokumentacije pa je teško govoriti o edukaciji u tom razdoblju. No, kako je tadašnji dobrovoljni upravitelj muzeja Natale Filippi bio profesor prirodopisa u zadarskoj Realnoj gimnaziji, to daje naslutiti kako je mogao utjecati na razvijanje odnosa učenika spram prirodonih znanosti usustavljenih u muzejskim zbirkama.³

² Izvadak iz cirkularnog pisma iz Namjesništva s pozivom okružnim poglavarima i biskupima Dalmacije za prikupljanje predmeta za muzej pokrajine u osnivanju, 30. 11. 1832. HR-DAZD-88, Namjesništvo za Dalmaciju, svežanj 138, 1832, kat. III, br. spisa 2171.

³ Prema knjizi P. Jerolimova *Gimnazija Vladimira Nazora Zadar 1904. – 2004.*, str. 61, Natale Filippi predavao je prirodopis i i kemiju u zadarskoj Realki od 1923. do 1927. godine.

8. EDUKATIVNA DJELATNOST U VRIJEME DRUGOG UTEMELJENJA MUZEJA – NARODNI MUZEJ (1945. – 1952.)

Iako teške, poslijeratne godine bile su obilježene optimizmom i zalaganjem narodnih vlasti i samih građana za obnovom svih vidova kulturnog i obrazovnog djelovanja. Zadarske prilike nalagale su da prije svega iz ruševina treba spasiti što nije stradalo, revitalizirati obrazovne i kulturne ustanove koje su u periodu talijanske vladavine bile ukinute te osnovati one kojih do tada nije bilo.

Karakteristika kulturno-obrazovnih programa tog vremena bila je usmjerena na prosvjećivanje širokih narodnih slojeva temeljenog na socijalističkim idejnim osnovama, prožetih vrijednostima NOB-e. Tako je u ozračju poslijeratne obnove osnovan, u jesen 1945. godine Narodni muzej s Prirodoslovnim i Etnografskim odjelom. U uvjetima smještanja u vilu na periferiji nepodesnoj za muzejsku ekspoziciju, s postavom „bez odredjenog kriterija“ te s vrlo skromnim fundusom i bez stručnjaka biologa i etnologa, edukativna funkcija muzeja bila je na najnižoj stručnoj razini od kada se bilježi organizirana muzejska djelatnost u Zadru.

Ipak, muzej se namjenski otvarao za posjete grupa đaka i vojnika pa se može reći da je njegova primarna uloga u ovom periodu bila upravo edukativna. To potvrđuje i knjiga posjeta, koja započinje sa svibnjem 1949. godine, iz koje je evidentno da je većinu posjetitelja činila upravo školska populacija, najviše u grupnim posjetama uz pratnju nastavnika, ali i individualno i to iz raznih krajeva Hrvatske (Šibenik, Knin, Vodice, Osijek, Slavonski Brod, Zagreb, Ogulin...) i bivše Jugoslavije (Beograd, Ljubljana, Idrija, Kikinda, Zrenjanin...). (Arhiva NMZ).

Prema knjizi posjeta, taj je muzej 1949. godine posjetilo ukupno 1551 posjetitelja. Broj posjeta raste u narednim godinama kada je za 1950. zabilježeno 1877, a za 1951. godinu 2014 posjetitelja. Uzmemo li u obzir da je neposredno nakon Drugog svjetskog rata Zadar bio na posljednjem mjestu po broju stanovnika među većim primorskim gradovima te da je 1948. u njemu živjelo 13.954 stanovnika, podaci o takvom broju posjeta muzeju između 1949. i 1952. dobivaju na važnosti kada ih postavimo u današnji kontekst posjete. (ŽERJAVIĆ, 1993:640)

Do rasformiranja Narodnog muzeja na Etnografski i Prirodoslovni muzej dolazi 1952. godine od kada počinjemo pratiti sustavniji i organiziraniji edukativno-pedagoški rad ovih dviju ustanova, sada predvođenih etnologom i biologom.

9. EDUKATIVNA DJELATNOST SAMOSTALNIH USTANOVA (1952. – 1962.)

9.1. ETNOGRAFSKI MUZEJ

Zapošljavanjem kustosice Olge Oštrić 1951. započinje brz uspon muzeja na svim razinama pa tako i na edukativnoj. Edukativna uloga Etnografskog muzeja počivala je isprva na stalnom postavu koji je prezentirao etnografske karakteristike sjeverne Dalmacije, najvećim dijelom putem nošnji. Ostali oblici edukativnog poslanja muzeja ostvarivali su se kroz višestruki osobni angažman kustosice Oštrić koja je neposrednim ljudskim pristupom razvila razgranatu mrežu suradnje čime je poticala razvoj senzibiliteta za očuvanje etnografske baštine kod svih skupina posjetitelja. Stoga je u okviru Narodnog muzeja Zadar Etnografski odjel prednjačio u ovoj djelatnosti.

Već tijekom 1950-ih godina uspostavljenja je suradnja sa školama Zadra i okolice pri čemu su uz stručna vodstva, pružani stručni savjeti vezani uz vokalno-plesni izričaj, obnovu nošnji, izradu maturlnih i diplomskih radnji, žiriranje i suradnju na učeničkim smotrama folkloru, ustupanju korištenja predmeta u nastavi likovnog odgoja, suradnji sa zajednicom prosvjetnih djelatnika, predavanja uz diapozitive i dokumentarne filmove u školama i na izložbama. Uspostavljena je suradnja sa turističkim sektorom nizom predavanja, projekcijama filmova, plasiranjem kalendara i razglednica s etno motivima. Inicirano je snimanje etnografskih dokumentarnih filmova u produkciji muzeja čime je omogućeno prenošenje znanja o duhovnoj i materijalnoj kulturi čovjeka ovoga kraja i budućim generacijama.

Slika 6. Olga Oštrić na terenu u društvu djece, 1950.

Olga Oštrić zalagala se za osnivanje katedre za etnologiju pri Filozofskom fakultetu u Zadru, surađivala s katedrom za etnologiju u Zagrebu čiji studenti dolaze na praksu i pomoć pri terenskom radu, a objavom stručno-popularanih članaka u lokalnom tisku obrazovno je djelovala na širu populaciju. (Arhiva NMZ).

9.2. PRIRODOSLOVNI MUZEJ

Obrazovna uloga ovog muzeja, kojeg u periodu samostalnog upravljanja vodi kustos Antonio Zurich zadržala se uglavnom na razini vodstava kustosa ili nastavnika po izložbenom postavu predmeta iz fundusa koji se povremeno osvježavao novim akvizicijama. Ostali oblici edukativnih aktivnosti, poput predavanja bili su rijetki. (Arhiva NMZ).

9.3. GALERIJA UMJETNINA

Jedna od istaknutijih funkcija Galerije neposredno nakon osnivanja 1948. bila je upravo obrazovna. To se postizalo organiziranim posjetama učenika osnovnih i srednjih škola te pripadnika JNA stalnom postavu koji je prezentirao hrvatsku likovnu umjetnost od 19. st. do polovine 1950-ih. Osim toga, u Galeriji su se održavala i predavanja o povijesti umjetnosti, te predavanja uz povremene izložbe. Značajniji iskorak Galerije na planu pedagoške djelatnosti je organiziranje večernjeg tečaja crtanja i povijesti umjetnosti tijekom 1950-ih nakon kojeg su pojedini polaznici bili osposobljeni za studij na Akademiji likovnih umjetnosti. (Arhiva NMZ).

10. EDUKATIVNA DJELATNOST OD TREĆEG UTEMELJENJA MUZEJA 1962. DO OSNIVANJA PEDAGOŠKE SLUŽBE 2009.

Statutom iz 1965. jasno je definirana edukativna misija muzeja kao jedna od osnovnih djelatnosti, a imala se ostvarivati „Izlaganjem i tumačenjem navedene muzejske građe“ te se odnosila kako na prosvjeđivanje mladih i odraslih, tako i na ostale ciljane skupine kao što su znanstvenici i sam muzejski kadar. Dodatno su Člankom 33. Statuta definirani zadaci odjela s ciljem adekvatnog vršenja edukativne djelatnosti. (Arhiva NMZ).

10.1. ETNOGRAFSKI/ETNOLOŠKI ODJEL

U Etnografskom je odjelu nastavljena uhodana suradnja sa školama te s ostalim skupinama posjetitelja pa je odjel i dalje imao najveći udio

u obrazovnoj djelatnosti muzeja. Dolaskom kustosice Jasenke Lulić 1982., učinjen je korak dalje u uvođenju novih trendova u komunikaciji s posjetiteljima. Uočivši da se etno baština najbolje akceptira kroz aktivno sudjelovanje pod stručnim vodstvom u međusobnoj razmjeni iskustava s ostalim polaznicima, već tijekom 1980-ih započelo se s organiziranjem radionica i prikaza različitih oblika tradicijske baštine. Tako je 1985. prilikom obilježavanja Međunarodnog dana muzeja održana prezentacija nekih oblika seoskog tradicijskog stvaralaštva kada je u jednom danu odjel posjetilo oko 1300 posjetitelja. Iako je događaj bio percipiran više kao dio turističke ponude, imao je širu edukativnu ulogu. Za tu je priliku izrađena anketa s ciljem ispitivanja odnosa stanovnika grada prema seoskoj kulturi koja je pokazala pozitivne reakcije većine anketiranih koji su podržali, za ono vrijeme, neuobičajeni način prezentacije etnografske baštine. Time se pokazala potreba daljnjeg nastavljanja s takvim prezentacijama što je u narednim desetljećima rezultiralo organiziranjem brojnih radionica i prikaza tradicijskog obrta i rukotvorstva. (Arhiva NMZ).

Slika 7. Radionica "Mala škola veza", 2001.

10.2. GALERIJA UMJETNINA

Vodstva kroz stalni postav uz predavanja kustosa Alfreda Petričića i Antuna Travirke činila su okosnicu pedagoške djelatnosti Galerije od 1960-ih do 1990-ih. Pedagošku funkciju Galerije tijekom 1970-ih i 1980-ih obogatilo je SALON MLADIH iniciran od strane Likovnog odsjeka Pedagoške akademije u Zadru, čije organiziranje tijekom 1980-ih preuzima Galerija. Saloni su bili prilika za prezentaciju mladih neafirmiranih snaga u mediju slikarstva, kiparstva, grafike, fotografije i primijenjene umjetnosti. Pedagoški smisao imao je i ŠKOLSKI LIKOVNI SALON - smotra učeničkih i pedagoških radova nastalog na poticaj likovnih pedagoga 1994. godine. Školski salon je doživio pet izdanja, a galerijske kustosice, Ljubica Srhoj Čerina i Karmen Travirka Marčina u njemu su sudjelovale odabirom i žiriranjem učeničkih radova i radova likovnih pedagoga. (Arhiva NMZ).

10.3. PRIRODOSLOVNI ODJEL

Postav Prirodoslovnog odjela je od 1960-ih do 1990-ih nastavio služiti kao pomoćno sredstvo u nastavi prirode, biologije i srodnih predmeta, pa su povremeno uz vodstva održavana i predavanja odjelnog kustosa ili školskih nastavnika vezana uz izloženi materijal, a u skladu sa nastavnim programom. (Arhiva NMZ).

Prirodoslovni odjel doživljava svoj ponovni uzlet 2002. u izlagačkom, edukativnom i zbirkotvornom smislu zapošljavanjem biologinje Snježane Vujčić-Karlo. Prema njezinoj je koncepciji od 2003. postavljeno niz većih tematskih izložbi putem kojih su prezentirana zaštićena područja šire zadarske regije korištenjem građe iz fundusa odjela. Uz navedene izložbe, kustosica Karlo je do osnivanja Pedagoške službe 2009. održavala stručna vodstva za sve skupine posjetitelja, te je organizirala niz manjih edukativnih izložbi s različitim prirodoslovnim temama.

10.4. ODJEL MUZEJ GRADA ZADRA

U odjelu Muzej grada Zadra, koji od 1992. objedinjuje građu nekadašnjeg Kulturno-historijskog odjela i Odjela narodne revolucije i socijalističke izgradnje, od početka su dominantan oblik edukativne aktivnosti predstavljala vodstva po postavu i povremenim izložbama, uz čija otvorenja su kustosi Sofija Petricioli (1962. – 1999.) i Valentin Uranija (1962. – 1992.) povremeno održavali predavanja uz diaprojeksijske. Nastavak prakse vođenja po postavu gaje i kustosi novijeg razdoblja, Vladimir Alavanja (1984. – 2016.), Hrvoje Perica (1996.) i Ivana Dražić (2016.) te naročito razvijaju suradnju s osnovnim i srednjim školama i Sveučilištem u Zadru vezano uz stručnu pomoć pri izradi eseja, maturlnih, seminarskih i diplomskih radnji te pomoć studentima oko odr-

žavanja prakse, kao i u održavanju nastave osnovnih i srednjih škola te sveučilišnih kolegija korištenjem građe odjela za prikaz pojedinih povijesnih razdoblja. Prostor ovog odjela često je domaćin različitih edukativnih susreta, seminara, radionica te izložbi dječjih, učeničkih i studentskih radova. (Arhiva NMZ).

11. EDUKATIVNA DJELATNOST OD OSNIVANJA PEDAGOŠKE SLUŽBE 2009. GODINE

U lipnju 2009. godine, zapošljava se prvi muzejski pedagog Branišlav Jelenić i edukativni program svih odjela muzeja (Prirodoslovni odjel, Etnološki odjel, odjel Muzej grada Zadra, Galerija umjetnina) prelazi pod Pedagošku službu. Suradnjom unutar institucije muzeja muzejski pedagog nastavlja komunikaciju s odgojno-obrazovnim institucijama koje djeluju na području Zadarske županije i šire.

Postavlja se i osnovni cilj Pedagoške službe: ostvariti integrativnu ulogu i značaj u organizaciji odgojno-obrazovne i promidžbene komponente svih odjela Narodnog muzeja Zadar. Ta uloga i značaj se očituje u animiranju predškolskih ustanova, osnovnih, srednjih škola i fakulteta, domova za starije i nemoćne osobe, doma za odgoj djece i mladeži, bolničkog dječjeg odjela, te udruga za osobe s teškoćama u razvoju bez obzira na životnu dob osoba, ali i svih ostalih pojedinaca. Animacija i suradnja s navedenim ustanovama koje djeluju na području Zadarske županije realizira se putem edukativnog programa koji je u odjelima Narodnog muzeja Zadar osmišljen za sve osobe željne novog znanja i novih iskustava.

Postavi stalnih izložbi odjela služe Pedagoškoj službi kao osnova za određivanje tema edukativnog programa, dok realizacija programa predstavlja poveznicu između rada Muzeja i njegovih posjetitelja. Tijekom godina rada u pedagoškoj praksi prepoznata je potreba stvaranja stalnih edukativnih programa uz stalne izložbe, putem kojih se kod svih sudionika pedagoškog procesa stvaraju temelji za usvajanje baštinskih vrednota na edukativno zabavan i zanimljiv način.

Godine 2015. osmišljen je i realiziran katalog „Edukativni program Narodnog muzeja Zadar 2015/2016“ koji sadrži sve informacije potrebne za kvalitetan posjet muzeju i uspješno realiziranje edukativnog programa. Katalog je namijenjen svim djelatnicima u odgojno-obrazovnim institucijama koje djeluju na području Zadarske županije, ali i šire, i svim zainteresiranim posjetiteljima. Katalog je nastao kao rezultat međusobne suradnje muzejskog pedagoga i stručnih djelatnika muzeja, a prilikom rada na sadržaju vodili smo se, kao i do tada, zadacima muzejskoga posredovanja: „definirati obrazovne sadržaje u skladu s poslanjem muzeja;

analizirati potrebe posjetitelja te razvijati programe za sve ciljane skupine; ponuditi mogućnosti kulturnog obrazovanja svim posjetiteljima muzeja putem raznolike ponude; razviti i ostvarivati osobne i medijske koncepte posredovanja; pridonijeti stvaranju slike prilagođenog i prijateljskog muzeja te tako omogućiti posjetiteljima spoznaju i užitek; uspostaviti dugoročne veze između muzeja i drugih obrazovnih i kulturnih institucija; redovito vrednovati posredovanje radi provjere učinkovitosti i osiguravanja kvalitete posredovanja." (Kuntz-Ott, i dr., ur., 2008:7). Za školsku godinu 2016./2017. napravljen je novi katalog koji je izmijenjen na osnovi povratnih informacija posjetitelja.

12. STALNE IZLOŽBE KAO TEMELJ EDUKATIVNOG PROGRAMA NARODNOG MUZEJA ZADAR

U svim odjelima Narodnog muzeja Zadar, uz stalne izložbe organiziran je pedagoški program koji se realizira putem stručnih vodstava i putem edukativnih radionica namijenjenih prvenstveno djeci u dječjim vrtićima i učenicima u osnovnim i srednjim školama, ali i odraslim zainteresiranim osobama.

Sav edukativni program se vodi temeljnim općim postavljanim ciljevima koji uključuju poticanje psihomotoričkog i intelektualnog razvoja djece, usvajanje znanja o predmetima koji se čuvaju, skupljaju i izlažu u muzejskim prostorima i o radu muzeja, poticanje razvoja svijesti o potrebi zaštite i očuvanja kulturne i prirodne baštine, stvaranje navika odlaska u muzej i percipiranje muzejskih prostora kao prostora zabavnog i aktivnog učenja. Metode korištene pri planiranju edukativnog programa se prilagođavaju dobi sudionika kojima je program namijenjen.

12.1. EDUKATIVNI PROGRAM UZ STALNU IZLOŽBU ETNOLOŠKOG ODJELA

Na putu očuvanja tradicijskih vještina veći dio edukativnog programa koncipiranog na aktivnom pristupu tradicijskoj baštini sjeverne Dalmacije, kojeg je uvela kustosica Lulić Štorić tijekom 1980-ih, zadržan je i nakon osnivanja Pedagoške službe. Upravo zbog sve većeg interesa za sudjelovanjem u organiziranim radionicama prilagođenih svim dobnim skupinama posjetitelja, neke od radionica postale su već stalne u Etnološkom odjelu.

Radionice je osmislila voditeljica Etnološkog odjela Jasenka Lulić Štorić, a provodili su ih vanjski suradnici muzeja i muzejska pedagoginja Lucija Vuica.

Tu prije svega treba istaknuti *radionice tradicijskog načina izrade četverokuke* - karakterističnog veza na suknenim dijelovima nošnje dinarskog područja sjeverne Dalmacije i jedan od simbola identiteta ovog područja.

Slijede *radionice tradicijskog načina izrade zalistavca* - ukrašenog plastrona koji se iglom pričvršćuje na prsni dio košulje ženske nošnje jadranskog tipa sjeverne Dalmacije.

Radionice iške keramike važan su segment edukativnog programa odjela. Budući da je iška keramika upisana u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske i proglašena nematerijalnim kulturnim dobrom 2009. godine, a posljednji iški lopižar preminuo, Narodni muzej Zadar pokrenuo je u prosincu 2014. inicijativu u obliku *Povelje* kojom se Narodni muzej Zadar, Arheološki muzej Zadar i Škola primjenjene umjetnosti i dizajna Zadar zajednički obvezuju na trajno i sustavno očuvanje, zaštitu i promociju tradicijskog iškog lončarstva kroz različite oblike organiziranih događanja (radionice, demonstracije i prezentacije izrade).

Već niz godina održavaju se *radionice tradicijskog načina pletenja grančica masline* prilagođene svim dobnim skupinama. Održavaju se u tjednu pred Cvjetnicu, povodom kršćanskog običaja blagoslivljanja grančica masline na Cvjetnicu.

Tijekom godina stalna je postala i *radionica izrade spare* - okruglog podmetača, koji su žene u jadranskom području koristile za nošenje tereta na glavi. Danas se koristi kao ukrasni jastučić na zidu, za držanje iglica ili za sjedenje.

Osim navedenih radionica, organizirani su i edukativni programi u korelaciji s ambijentima iz postava stalne izložbe odjela „Etnološke osobitosti sjeverne Dalmacije“. Jedna od njih je radionica *Malik Tintilinić u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja Zadar* kojom se djecu kroz lik Malika Tintilinića, jednog od dobrih duhova ognjišta iz priče „Šuma Striborova“ Ivane Brlić Mažuranić, upućuje na značenje ognjišta u tradicijskoj kulturi kao mjesta okupljanja i zajedništva. Povezujući elemente priče i lika Malika Tintilinića i konteksta tradicijskog značenja ognjišta, djeci se prenosi smisao zajedništva, prijateljstva i ljubavi.

Radionicom *Život naših starih* polaznici se uz stručno vodstvo upoznaju s tradicijskim predmetima izloženim u Etnološkom odjelu, njihovom uporabom u prošlosti i njihovim značenjem u prošlosti i u sadašnjosti.

Radionica *Identične nošnje*, koristeći izložene komplete narodnih nošnji u postavu Etnološkog odjela sudionike upoznaje s razlikama na nošnjama jadranskog i dinarskog područja sjeverne Dalmacije kao i sa značenjem navedenih nošnji i običajima vezanim uz odijevanje u prošlosti.

12.2 EDUKATIVNI PROGRAM UZ STALNU IZLOŽBU PRIRODOSLOVNOG ODJELA

Od konca 2014. u Prirodoslovnog odjela trajala je stalna izložba Prirodoslovnog odjela „Leptiri-baršunasti let“ uz koju su organizirane radionice podijeljene na četiri teme. Radionice je osmislila voditeljica Prirodoslovnog odjela Snježana Vujčić Karlo, a provodila ih je muzejska pedagoginja Lucija Vuica.

Radionicom *Krila leptira* djeci se uz kratko predavanje objasni priroda svjetlosnog vala i način nastajanja boja na krilima. Kroz zabavne pokuse iz fizike svjetlosti dio se i demonstrira. Kasnije se prolaskom kroz izložbu raspravlja o bojama na krilima leptira na raznim kontinentima i upućuje polaznike na razlike u bojama i oblicima između različitih porodica leptira.

Radionicom *Građa leptira* polaznici se upoznaju s građom leptira na način prilagođen dobnoj strukturi polaznika. Pri tome se djeci vrtičke dobi daje da izrađuju gusenjice, kukuljice i krila od kartona te se oblače u leptire, a za starije polaznike napravljeno je kratko predavanje o građi i funkciji pojedinih dijelova tijela leptira.

Radionica *Detektivska priča* namijenjena je mlađoj djeci vrtičke dobi te učenicima nižih razreda osnovne škole. Kroz kratku priču u obliku stripa sudionici se upoznaju s jednom vrstom leptira, kleopatrinim žučkom, koji ih kroz priču uvodi u svoj svijet. Njegov je zadatak pomoću mrlja i tragova pronaći leptira koji je popio sav nektar te mu djeca u tom pomažu. Pri tome se upoznaju s različitim vrstama hrvatskih leptira čije boje i oblik krila upoznaju kroz zbirku.

Slika 8. Radionica "Detektivska priča" uz izložbu Leptiri – baršunasti let

Radionica *Muzejska zbirka leptira* namijenjena je djeci od trećeg razreda osnovne škole na dalje. Razgledavanjem izložbe polaznici najprije nauče što su leptiri, o sličnostima i razlikama s drugim kukcima, o funkcioniranju njihovog tijela, te kako se bore za život i koliko su šaroliki. Na radionici se u kratkom predavanju, koje se prilagođava starosnoj strukturi polaznika, objašnjava gdje sve leptiri žive, zašto odabiru baš ta staništa, što su biljke hraniteljice i kako su leptiri za njih vezani. Polaznici se dijele u grupe kojima je zadatak u različitim staništima pronaći fotografije leptira, donijeti ih na svoje mjesto, odrediti vrstu prema brošurici koju smo izradili za ovu radionicu i od skupljenih leptira napraviti izložbu.

12.3 EDUKATIVNI PROGRAM UZ STALNE IZLOŽBE ODJELA MUZEJ GRADA ZADRA

Edukativni program u odjelu Muzej grada Zadra baziran je na postavima stalnih izložbi „Urbanistički razvoj Zadra od antike do Prvoga svjetskog rata“, „Renesansa u Zadru“ - izložba likovnih umjetnosti i arhitektura u 15. i 16. stoljeću, „Uspomene jednog Zadra“ - izložba stilskog namještaja iz Zadra od 17. do 19. stoljeća i „Zadarski portreti 18. i 19. stoljeća“.

Tako se na radionici *Priča prošlosti* sudionici uz stručno vodstvo upoznaju s eksponatima izloženim u ovom odjelu putem priča prilagođenih dobi. Priče se odnose na prošlost svakog predmeta, njegovo značenje i način na koji je pristigao u muzej. Osim toga, sudionike se upoznaje i s radom muzeja te poviješću grada Zadra.

Radionica *Portret do portreta!* putem stručnog vodstva sudionike upoznaje s portretiranim osobama izloženim u odjelu Muzej grada Zadra, likovnim tehnikama korištenim za njihovo portretiranje, načinom na koji su pristigli u muzej, kao i sa kratkom biografijom poznatih autora portreta.

Na radionici *Grb – Zastava – Himna* uz Power point prezentaciju, sudionici se upoznaju s osnovnim pojmovima grba, zastave i himne. Također, u lapidariju muzeja razgledaju stare grbove zadarskih plemićkih obitelji uklesane na kamenim spomenicima, a prezentirane su im i fotografije grbova i zastava tijekom povijesti. Posebna pažnja posvećuje se grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske.

12.4 EDUKATIVNI PROGRAM UZ STALNU IZLOŽBU GALERIJE UMJETNINA

Zbog renoviranja prostora Galerije umjetnina i pripreme stalnog postava, edukativni program je bio temeljen na povremenim izložbama u galerijskoj organizaciji koje su se realizirale u drugim pro-

storima muzeja. Radionice je osmislila i vodila vanjska suradnica muzeja.

Treba istaknuti radionice uz izložbu Ivana Meštrovića „Zahvalimo njoj“ u Gradskoj loži od 17. rujna do 1. prosinca 2013.

Priređene su radionice u povodu Međunarodnog dana muzeja 18. svibnja *U kuloar(t)u i radionice uz izložbu Igora Rončevića Retrospektiva* od 23. listopada do 1. prosinca 2014. godine.

Radionica *Što je hemeroteka?* priređena je uz izložbu „Hemeroteka kao kronika muzeja“ u siječnju 2016. kojom se sudionicima objašnjava značenje termina hemeroteka, upotreba u stručnom muzejskom radu te mogućnostima korištenja u bilo kojoj sferi ljudskog djelovanja. Polaznicima je predloženo da se sami okušaju u stvaranju plakata na odabranu temu koristeći novine kao izvor.

13. LIKOVNI I LITERARNI NATJEČAJI

U organizaciji Pedagoške službe, a u suradnji s odjelima muzeja tijekom godina organizirani su i brojni likovni i literarni natječaji tematski vezani uz izložbe ili uz obilježavanje važnih datuma u povijesti i sadašnjosti grada Zadra i Zadarske županije.

Natječaji su prilagođeni svim dobnim skupinama, prvenstveno djeci u dječjim vrtićima i učenicima u osnovnim i srednjim školama. Gotovo uvijek natječaje prate i prigodne izložbe radova pristiglih na natječaj, a najbolji radovi bivaju prigodno nagrađeni. Ciljevi svih natječaja su percipiranje muzeja kao mjesta interaktivne komunikacije i aktivnog sudjelovanja; poticanje razvoja stvaralačkog i kreativnog razmišljanja; stvaranje vizualnih slika; usvajanje znanja o predmetima koji se čuvaju, skupljaju i izlažu u muzeju; primjena stečenog znanja rada u praksi; poticanje razvoja svijesti o potrebi zaštite i očuvanja kulturne i prirodne baštine; stvaranje navika odlaska u muzej; percipiranje muzejskih prostora kao prostora zabavnog i aktivnog učenja.

U tom kontekstu realiziran je likovno-literarni natječaj za djecu u dječjim vrtićima i učenike u osnovnim i srednjim školama s poručja Zadarske županije *Božić u mom domu* tijekom studenog i prosinca 2014. godine. Tema natječaja je bila opis božićnih običaja u obitelji, od najstarijih do suvremenih običaja, kao i viđenje Božića očima najmlađih generacija. Na natječaj je pristiglo ukupno 143 rada (18 literarnih i 125 likovnih).

Natječaj *Zmije – opasna ljepota* likovnog je karaktera, a prethodio je izložbi živih gmazova „Zmije-opasna ljepota“ koja je organizirana u Prirodoslovnom odjelu tijekom ljeta 2014. godine. Na natječaj je pristiglo preko 500 likovnih radova s područja Republike Hrvatske ali i izvan granica države, dva rada su pristigla čak iz Kine.

Natječaj je bio namijenjen djeci u dječjim vrtićima i učenicima u osnovnim i srednjim školama.

Natječaj likovnog karaktera *Županijo, sretan ti rođendan!* organiziran povom Dana Zadarske županije 2014. kao svojevrsna čestitka Zadarskoj županiji. Tema natječaja su obilježja Zadarske županije, mjesta po kojima se Zadarska županija prepoznaje i ona manje poznata mjesta za koja sudionici smatraju da bi trebala biti istaknuta. Namijenjen je učenicima u osnovnim i srednjim školama s područja Zadarske županije.

Natječaj *Poklade u muzeju* za najbolju i najsmiješnju karikaturu na temu aktualne društvene situacije organiziran u veljači 2014., a bio je namijenjen svim dobnim skupinama. Na natječaj su pristigli radovi sedmorice autora iz raznih krajeva Hrvatske (Zagreb, Zadar, Rovinj, Rijeka, Supetar).

Likovni natječaj *Lijep, ljepši, leptir* tematski je povezan s izložbom „Leptiri-baršunasti let“ otvorene u Prirodoslovnom odjelu. Natječaj je organiziran tijekom ožujka i travnja 2015. godine, a namijenjen je djeci u dječjim vrtićima i učenicima u osnovnim i srednjim školama. Na natječaj je pristiglo 862 radova iz 30 mjesta i gradova širom Hrvatske.

Natječaj *Makete moga kvarta/mjesta* organiziran je tijekom prve polovice 2016. na osnovi maketa povijesnog razvoja grada Zadra izloženih u odjelu Muzej grada Zadra. Tema natječaja je izrada maketa grada, mjesta ili kvarta u kojem djeca u dječjim vrtićima i učenici u osnovnim i srednjim školama žive, idu u školu ili vrtić ili provode svoje slobodno vrijeme ili pored kojih svakodnevno prolaze.

Narodni muzej u slikovnici natječaj je koji za temu ima izradu slikovnice s motivima eksponata izloženih u prostorima Narodnog muzeja Zadar. Učenici odabiru predstavnika koji, uz prethodnu najavu i stručnu pomoć muzejskog kustosa, posjećuje sve odjele muzeja i odabire eksponate koji će biti likovno i tekstualno obrađeni u njihovoj slikovnici. Uz svaki eksponat potrebno je napisati osnovne podatke i sve povezati u zanimljivu priču. Na taj način sudionici povezuju sve odjele Narodnog muzeja Zadar u jednu cjelinu i uz stručno vodstvo koje prethodi izradi slikovnice, upoznaju se s radom muzeja.

Literarni natječaj *Jedna škola-jedan spomenik* prethodio je likovnoj radionici u sklopu projekta *Jedna škola-jedan spomenik*. Tema natječaja su kulturno-povijesni spomenici koji se nalaze u mjestu stanovanja učenika. Nakon završetka natječaja, odabran je najbolji rad i s učenicima pobjedničkog rada održana je likovna radionica ispred opisanog spomenika.

14. PROJEKTI U ORGANIZACIJI PEDAGOŠKE SLUŽBE

Tijekom godina rada u sklopu edukativnog programa Narodnog muzeja Zadar istaknuli su se i projekti koji su već postali tradicija, a osmišljeni su u svrhu približavanja muzeja posjetiteljima i stvaranja navike odlaženja u muzeje.

Projekt *Jedna škola-jedan spomenik* je nastao na inicijativu Pedagoške službe muzeja 2011. godine, i od tada se održava svake godine u sklopu Međunarodnog dana muzeja. Projektom *Jedna škola - jedan spomenik* nastoji se osvijestiti najmlađe generacije o potrebi zaštite i očuvanja vrijednih kulturno-povijesnih, umjetničkih i baštinskih spomenika koji se nalaze u mjestu njihovog stanovanja, a naročito za spomenike ili spomeničke komplekse kojima su svakodnevno okruženi, njihovim porukama i značajem. Cilj projekta je i stvaranje individualne svijesti kod učenika o potrebi vrednovanja kulturno-povijesnih i umjetničkih spomenika kao svjedoka minulih vremena i kao prepoznatljivih pokazatelja identiteta grada u kojem odrastaju. Ideja programa je bila provesti ga s učenicima odabrane osnovne škole na području grada Zadra, ispred kulturno-povijesnog kompleksa koji se nalazi u blizini te škole i pored kojeg učenici gotovo svakodnevno prolaze. Ideja je ostvarena i prihvaćena s oduševljenjem u svim osnovnim školama koje su bile pozvane da sudjeluju u projektu. Od 2016. godine početna ideja likovne radionice je upotpunjena literarnim natječajem i proširena na osnovne škole u Zadarskoj županiji. Na radionicama je proteklih godina istaknuta važnost lokaliteta: Carske fontane u Arbanasima, kompleksa Trg pet bunara i Foše, spomeničkog kompleksa Forum, Narodnog trga, Gradske straže i Gradske lože, crkve svetog Vida u Privlaci.

Slika 9. Projekt "Jedna škola-jedan spomenik" ispred crkve sv. Vida, Privlaka

Projekt samostalnih likovnih radionica *Umjetnik na jedan dan* osmišljen je za posjetitelje tijekom ljetnih mjeseci. Za tu priliku u odjelima muzeja postavljeni su slikarski stalci i različit likovni materijal kako bi posjetitelji mogli po razgledavanju izložbe sjesti za štafelaje i izraditi vlastita djela na temu Zadra, Narodnog muzeja Zadar, ljetovanja u Zadru i ostalih tema po vlastitom izboru. Prvenstveni cilj projekta je uključivanje posjetitelja u rad muzeja i doživljaj muzeja kao prostora interaktivne komunikacije i edukativno-zabavnih sadržaja.

Ciklus radionica *Putevi fotografije* osmišljen je u svrhu osposobljavanja amatera fotografa. Kroz predavanja i praktičan rad polaznici se upoznaju s povijesti fotografije, osnovama fotografskih tehnika i korištenjem fotoaparata te nauče stvarati vlastite foto-zapise.

15. OBILJEŽAVANJE BLAGDANA I PRAZNIKA

Osim edukativnog programa koji se organizira na temu stalnih izložbi odjela Narodnog muzeja Zadar, Pedagoška služba organizira i edukativni program tematski vezan uz blagdane i praznike. Program se odvija dva tjedna prije nadolazećeg blagdana/praznika i prilagođen je svim dobnim skupinama. Cilj programa je približavanje rada muzeja svim korisnicima i percipiranje muzeja kao prostora interaktivne komunikacije i kao ustanove koja djeluje u skladu s društvom.

Prigodni program *Valentinovo u Kneževoj palači* održan je po prvi puta 2014. godine u Kneževoj palači kao edukativna radionica za najmlađe generacije i kao natječaj ljubavne poezije za one malo starije. Godine 2016. program je nastavljen kao radionica izrade čestitki za Valentinovo u dječjem vrtiću za djecu s teškoćama u razvoju „Latica“.

Edukativne radionice izrade božićnih ukrasa *Moj božićni ukras* održavaju se za vrijeme božićnih praznika u Etnološkom odjelu. Radionice su prilagođene djeci u dječjim vrtićima i učenicima u nižim razredima. Na početku radionice voditelj uvodi sudionike u rad pričajući im o božićnim običajima u Hrvatskoj. Tijekom cijele radionice, uz rad, tema se dotiče uspoređivanja sadašnjih običaja i običaja u prošlosti za vrijeme Božića. Na taj način, uz razgovor, sudionici uče i o tradicijskim običajima proslave Božića. Ovakav način pristupa objašnjavanju tradicijskih običaja je primjeren najmlađim generacijama i ne postavlja im se kao obaveza već kao zabavan način učenja.

Radionice *tradicionalnog bojenja pisanica* održavaju se pred blagdan Uskrsa, a strukturirane su na način da se sudionicima pokaže tradicionalno bojenje pomoću prirodnih materijala, bojenje voskom i suvremeno bojenje industrijskim bojama. Radionice su prilagođene svim dobnim skupinama.

Pedagoški program uz *Međunarodni dan muzeja* Pedagoška služba već tradicionalno obilježava projektom *Jedna škola-jedan spomenik*. Osim toga, u program povodom ove manifestacije svake godine uključimo i druge aktivnosti: likovne radionice uz postav u prostoru Prirodoslovnog odjela; demonstracija tradicijskog načina izrade iške keramike koju je na Narodnom trgu predstavljao Predrag Petrović – Pepi (posljednji iški lopižar koji nas je napustio 2014. godine i za sobom ostavio vrijedno iskustvo izrade iške keramike brojnim posjetiteljima koji su sudjelovali na njegovim radionicama i demonstracijama); radionice *B kao botanika* u okviru 2. tjedna botaničkih vrtova i arboretuma; prigodna manifestacija na Narodnom trgu u kojoj su sudjelovale zadarske i ugljanske mažoretkinje te dječja folklorna skupina „Donatići“. U sklopu manifestacije održana je i likovna radionica i prezentacija na temu *Igrajmo se igrajmo – igre dida moga*.

Uz *Noć muzeja* Narodni muzej Zadar sudjeluje od 2008. godine s prigodnim programima koji su svake godine brojniji i bliži posjetiteljima. Program uključuje već tradicionalno *Bodulsko putovanje* na brodu „Anamarija“ koji povezuje Zadar s otocima Ižom i Ravom. Svrha manifestacije je ukazati na područne zbirke Narodnog muzeja Zadar u Velom i Malom Ižu te ostvariti neposredni kontakt s otočanima koji putuju na navedenoj liniji i približiti im djelatnost i poslanje muzeja. Bodulsko putovanje se održava u popodnevnim satima tjedan dana prije Noći muzeja, a program se veže uz prethodno dogovorenu temu: prigodne izložbe dječjih radova popraćene programom u kojem sudjeluju učenici. U sklopu projekta „Muzej u školi“, a povodom Noći muzeja u OŠ Zadarski otoci organiziran je bogat kulturno-umjetnički program i izložbe učeničkih radova „Kako je to nekad bilo“, „Školski ljetopis“, „Zadarska alka“.

16. IZLOŽBE PEDAGOŠKE SLUŽBE

Izložbe u organizaciji Pedagoške službe edukativnog su karaktera i namijenjene su svim generacijama. Najčešće prikazuju radove nastale na održanim radionicama i realiziraju se u suradnji s kustosima odjela Narodnog muzeja Zadar i vanjskim suradnicima.

Izložbe nastale u suradnji s vanjskim suradnicima:

Izložba *Oldtimeri – biseri iz garaže* održana je u Gradskoj loži 2010. u suorganizaciji Pedagoške službe i Oldtimer kluba Zadar, a u povodu obilježavanja 10. obljetnice kluba. Na izložbi je prezentiran desetogodišnji rad Oldtimer kluba Zadar i povijest motornih vozila na zadarskom području.

Izložba *Makete brodova Tankerske plovidbe Zadar* održana je u Gradskoj loži u povodu 16. godišnje skupštine Konfederacije europskih udruga pomorskih kapetana- CESMA u suradnji s Tankerskom plovidbom Zadar. Cilj izložbe je bio prikazati razvojni put, ulogu i značaj Tankerske plovidbe Zadar, jednog od vodećih brodara u Hrvatskoj. Posjetitelji su mogli vidjeti 22 makete brodova.

Izložbe radova nastalih na likovnim radionicama:

Jedna škola-jedan spomenik - izložba učeničkih radova koja se organizira nakon održavanja likovne radionice u sklopu istoimenog projekta.

Putevi fotografije - izložba radova polaznika istoimene radionice o osnovama fotografije. Izložbu su organizirali Galerija umjetnina i Pedagoška služba, a bila je postavljena u Kneževoj palači.

Umjetnik na jedan dan - izložba radova nastalih na istoimenim samostalnim likovnim radionicama koje se održavaju tijekom ljeta u prostorima Narodnog muzeja Zadar. Tema radionica nije strogo definirana već posjetitelji slobodno izražavaju vlastitu kreativnost u stvaranju radova. Na izložbi radova zajedno su prezentirani dječji i radovi odraslih posjetitelja.

Masterclass keramike - izložba kao dio projekta *Masterclass keramike* organiziranog u suradnji Narodnog muzeja Zadar i udruge Bila Hrvatska. Masterclass se održavao u odjelu Muzej grada Zadra, a svi radovi nastali na radionicama bili su izloženi u istom odjelu. Voditeljica radionica je bila Olga Bezpalkiv, vrhunska umjetnica keramičarka iz Lavova u Ukrajini.

Izložba likovnih i literarnih radova učenika Područnog odjeljenja OŠ Zadarski otoci u Velom Ižu - organizirana je u sklopu Noći muzeja u Područnoj etnografskoj zbirci u Velom Ižu. Organizatori izložbe su Etnološki odjel i Pedagoška služba. Radovi su bili tematski vezani uz eksponate iz etnografske zbirke.

Može li zalistavac biti in? - izložba u sklopu projekta „Muzej u školi“ koji se provodi u OŠ Zadarski otoci. Izložba je bila postavljena u prostoru škole, a organizirali su je Etnološki odjel i Pedagoška služba u suradnji s djelatnicima OŠ Zadarski otoci. Osnovni cilj projekta „Muzej u školi“ je pokretanje inicijative za osnivanje organiziranog i sustavnog rada među učenicima u cilju prikupljanja predmeta tradicijske i prirodne baštine i stvaranje školskih zbirki kao značajne dopune odgojno-obrazovnom procesu, kao i približavanje muzeja, muzejske građe, muzejskih radionica i ostalih aktivnosti muzeja učenicima. Na izložbi je prikazan zalistavac, ukrasni plastron na narodnoj nošnji karakterističan za jadransko područje sjeverne Dalmacije. Otvorenje izložbe je pratio i prigodan program učenika OŠ Zadarski otoci.

Izložbe likovnih i literarnih radova pristiglih na natječaj:

Izložba *Božić u mom domu* predstavila je 143 rada (18 literarnih i 125 likovnih) djece u dječjim vrtićima, učenika u osnovnim i srednjim školama s područja Zadarske županije, a bila je postavljena u Kneževoj palači.

Izložbom *Makete moga kvarta/mjesta* predstavljene su 22 pristigle makete u prostoru odjela Muzej grada Zadra. Organizator izložbe su odjel Muzej grada Zadra i Pedagoška služba.

Izložba *Županijo, sretan ti rođendan!* priređena je u sklopu Županijskih dana kao posebna čestitka županiji, a organizirana je u suradnji Pedagoške službe muzeja i odgojno-obrazovnih institucija na području Zadarske županije, pod pokroviteljstvom Zadarske županije.

Slika 10. Učenici pred svojim radom na izložbi "Makete moga kvarta/mjesta"

Izložba *Poklade u muzeju* prezentirala je karikature pristigle na natječaj na temu društvene situacije. Izložba je bila postavljena u Kneževoj palači, a tijekom trajanja izložbe svi posjetitelji su mogli tajnim glasanjem birati najbolju karikaturu.

Natječajna izložba *Lijep, ljepši, leptir* okupila je 862 rada iz 30 mjesta i gradova širom Hrvatske. Na natječaju su osim osnovnih škola i vrtića sudjelovale i neke knjižnice te radionice za razvoj kreativnog razmišljanja i razvoja djece. Izložbu su organizirali Prirodoslovni odjel i Pedagoška služba. Postavljena je u Galeriji umjetnina. Najbolji radovi su nagrađeni prigodnim nagradama.

Natali Čop i Lucija Sekula

KATALOG IZLOŽAKA

SLIKOVNI PRILOZI

Panoi o muzejskoj dokumentaciji

1. Popis zbirke starog novca, 1832.
2. Sumarni popis muzejske građe po odjelima, 30. 6. 1834.
3. Članak 9 i 10 nacrtu Statuta *Društva za znanost i poljoprivredu Dalmacije* definiraju zadatke kustosa i što treba sadržavati katalog zbirki, 1845.
4. Popis prirodnina prema vrstama i broju primjeraka iz izvještaja kustosa Katurića, 1909.
5. Naslovnica izvještaja kustosa Katurića prilikom prve skupštine Društva gradskog prirodopisnog muzeja u Zadru, dne 30. dekembara 1906, s popisom prirodnina, koje su do sad sakupljene
6. Karton muzeja i galerija s podacima o historijatu, ustroju i stručnim djelatnostima muzeja, 1948.
7. Izvještaj za muzeje galerije i zbirke Ministarstvu prosvjete NR Hrvatske za 1948.
8. Popis predmeta prirodoslovnih zbirki upravitelja Jurkovića za potrebe osiguranja od požara, 1951.
9. Inventarna knjiga Prirodoslovnog muzeja od 1952. do konca 1962.
10. Statistički list za muzeje za 1. tromjesečje 1953.
11. Terenske bilježnice kustosice Olge Oštrić, kraj 1940-ih i početak 1950-ih
12. Naslovnica bilježnice za kompletiranje nošnji Etnografskog muzeja
13. Naslovnica priručnog inventara Etnografskog odjela
14. Unutrašnjost priručnog inventara Etnografskog odjela
15. Prva knjiga inventara Galerije umjetnina, 1947. – 1949.
16. Unutrašnjost knjige inventara Prirodoslovnog odjela
17. Kataloški listić po vrsti predmeta Prirodoslovnog odjela
18. Katalog Prirodoslovnog odjela po lokalitetu
19. Računalna knjiga inventara Prirodoslovnog odjela u *Microsoft Excel-u*
20. Primjer spremanja diapozitiva u Prirodoslovnom odjelu
21. Inventarne knjige fototeke, negativa i diapozitiva u Prirodoslovnom odjelu
22. Primjer čuvanja i spremanja fotografija i negativa u Prirodoslovnom odjelu
23. Primjer računalnog čuvanja fotografija zbirke leptira u Prirodoslovnom odjelu
24. Primjer računalnog čuvanja fotografija zbirke ptica u Prirodoslovnom odjelu
25. Knjiga inventara Etnografskog odjela (unutrašnjost)
26. Sve knjige inventara Etnografskog odjela
27. Kataloški listić prema inventarnom broju Etnografskog odjela
28. Ladica s katalogom prema lokalitetu Etnografskog odjela
29. Ladica s katalogom prema vrsti predmeta Etnografskog odjela
30. Obrazac za unos podataka aplikacije M++ za Zbirku nošnji Etnološkog odjela
31. Obrazac aplikacije M++ za unos podataka u zbirku muzičkih instrumenata Etnološkog odjela
32. Primjer albuma za spremanje negativa tijekom 1950-ih i 1960-ih u Etnografskom odjelu
33. Primjer spremanja odvojenih negativa u plastične uložnice u Etnografskom odjelu
34. Fototeka po lokalitetu, detalj unutrašnjosti, Etnografski odjel
35. Spremanje fotografija prema lokalitetu u Etnografskom odjelu
36. Primjer spremanja diapozitiva u Etnografskom odjelu
37. Knjiga inventara Galerije umjetnina
38. Detalj unutrašnjosti galerijske knjige inventara
39. Kataloški listić galerijskog predmeta
40. Kataloški listić galerijskog predmeta kreiran u *Microsoft Wordu-u*
41. Kataloški listić negativa iz zbirke Ante Brkana
42. Obrazac za unos podataka galerijskog predmeta u bazu podataka M++
43. Kataloški listić galerijske fototeke
44. Pogled na list inventarne galerijske knjige diapozitiva
45. Primjer diapozitiva iz galerijske diateke
46. Mape za evidenciju galerijskih izložbi
47. Sadržaj jedne izložbene mape
48. Inventarne knjige bivšeg KHO, danas odjela MGZ (kulturno-povijesne zbirke od 12. do 19. st.)
49. Unutrašnjost knjige inventara KHO, danas odjela MGZ
50. Katalog predmeta KHO po zbirkama
51. Katalog predmeta KHO po inventarnom broju
52. Početni obrazac aplikacije M++ za unos podataka u zbirku namještaja
53. Pohrana albuma s negativima i fotografijama i kutija s diapozitivima u odjelu Muzej grada Zadra
54. Primjer čuvanja digitaliziranih fotografija muzejskih predmeta u mapama po zbirkama

55. Dio fonda medijateke
56. Presentacija struke kroz izložbu „Izložbe i izdavaštvo 1983. – 2004.“, 2005.
57. Presentacija struke kroz izložbu „Hemeroteka kao kronika muzeja“, 2015.
58. Baza podataka za vođenje evidencije korisnika muzejske dokumentacije
59. Baza podataka za vođenje evidencije muzejskih djelatnika
60. Digitalna fototeka Zbirke kornjaša Prirodoslovnog odjela
61. Digitalna fototeka izložbi Narodnog muzeja Zadar
62. Obrazac za evidenciju digitalne fototeke u modulu S++
63. Digitalna fototeka fundusa Galerije umjetnina
64. Digitalna fototeka zbirke glazbenih instrumenata Etnološkog odjela
65. Računalna pohrana skeniranih članaka i preuzetih s interneta
66. Obrazac u modulu S++ za unos podataka hemeroteke
67. Zadarski Narodni list, 15. ožujka 1946., str. 3
68. Glas Zadra, 6. travnja 1957., str. 7
69. Narodni list, 11. lipnja 1977., str. 5
70. Narodni list, 20. studenog 1982., str. 7
71. Postav 2. triennala Čovjek i more, 1958., Galerija umjetnina, foto Ante Brkan
72. Postav izložbe „Flora i Fauna Jadrana“, Prirodoslovni odjel, 2010., foto Zvonko Kucelin
73. Otvorenje izložbe, „Borelli – otkup obiteljske ostavštine“, Gradska loža, 2013.
74. Otvorenje izložbe „Nošnja-simbol-status“, Etnološki odjel, 2013.
75. 60 godina Galerije umjetnina, knjiga uz izložbu, 2008
76. Domenico Pappafava i njegova ostavština rodnom Zadru, katalog izložbe, 2009.
77. Četverokuka, knjiga, 2010.
78. Ifigenija – povijest jedne restauracije, katalog izložbe, 2012.
79. Brusina prirodoslovac naš suvremenik, plakat izložbe, 1989.
80. Uspomene iz jednog Zadra, plakat izložbe, 1998.
81. Dubravka Kolanović: Ilustracije, plakat izložbe, 2008.
82. Ususret Plavom salonu, plakat izložbe, 2011.
83. Obrazac za evidenciju dokumenata o povijesti i osnivanju muzeja u modulu S++
84. Prva strana Statuta *Društva Gradskog prirodopisnog muzeja u Zadru*, 1905.
85. Podaci o Galeriji umjetnina upućeni Povjereništvu za prosvjetu i kulturu NO Dalmacije, 10.1.1950.
86. Rukopis kustosice Sofije Petricioli o problemima i zadacima Muzeja grada Zadra, 1962.
87. Rješenje NO općine Zadar o spajanju samostalnih muzeja i osnivanju kompleksnog muzeja sjeverne Dalmacije, 14.7.1962.
88. Obrazac za evidenciju posebnih događanja u modulu S++
89. Promocija doplatne marke uoči 180. godišnjice muzeja, 14. prosinca 2011.
90. Promocija knjige „Život otočanke“, Muzej grada Zadra, 2002.
91. Konferencija za medije za CD katalog „Mekušci“, Prirodoslovni odjel, 22.2.2007.
92. Peformans „Ona koja nosi“ uz izložbu „Zahvalimo njoj...“ Ivana Meštrovića, studeni 2013.
93. Obrazac za evidenciju edukativne djelatnosti muzeja u modulu S++
94. Radionica u povodu Međunarodnog dana muzeja na temu kukci, Prirodoslovni odjel, 2010.
95. Radionica restauriranja, odjel Muzej grada Zadra, listopad 2012.
96. Radionica borilačkih vještina uz izložbu „Ususret japanskoj tradiciji“, ožujak 2010.
97. Baza za evidenciju slanja muzejskog nakladništva

Panoi o muzejskoj pedagogiji

98. Prva strana cirkularnog pisma iz Namjesništva s pozivom za prikupljanje predmeta za sveopći muzej Dalmacije, 1832.
99. Isječak iz Članka 27. nacрта statuta *Društva za znanost i poljoprivredu Dalmacije* koji navodi mogućnost korištenja građe u svrhu obrazovanja, 1845.
100. Dio teksta iz Katurićevog izvješća koji govori o edukativskoj misiji muzeja, 1909.
101. Mihajlo Katurić u muzeju u društvu dva dječaka, fotografija, 1910.
102. Smotra dalmatinska. *Una visita al Museo di Storia Naturale*, br. 49, 18. 6. 1910., str. 3
103. Zgrada u kojoj se nalazio Gradski prirodopisni muzej od 1937. do 1945., razglednica
104. Tablica s brojem posjetitelja Narodnog muzeja između 1949. i 1952., knjiga posjeta
105. Olga Oštrić na terenu u Goveđarima u društvu djece, fotografija, 1950.
106. Glas Zadra. *Otvoren je Prirodoslovni muzej*, 6. 4. 1957., str. 7
107. Dio teksta o edukativnoj ulozi Galerije iz izvješća kustosa Alfreda Petričića, 1953.

108. Isječak iz Članka 33. Statuta muzeja o edukativnoj funkciji muzeja, 1965.
109. Prikaz tradicijskog stvaralaštva u prigodi Međunarodnog dana muzeja, fotografija, 1985.
110. Radionica „Mala škola veza“ održana od 2001.-2003., fotografija
111. Katalog izložbe 8. SALON MLADIH, 1989.
112. Katalog izložbe ŠKOLSKI LIKOVNI SALON, 1997.
113. Postav natječajne izložbe dječjih radova „Hrana, voda i zdravlje za sve“, 2004.
114. Tablica s prikazom broja organiziranih radionica od 2009. do 2016.
115. Tablica s popisom radionica i brojem sudionika na njima od 2009. do 2011.
116. Tablica s popisom radionica i brojem sudionika na njima u 2012. i 2013. godini
117. Tablica s popisom radionica i brojem sudionika na njima u 2014. godini
118. Tablica s popisom radionica i brojem sudionika na njima u 2015. godini
119. Tablica s popisom radionica i brojem sudionika na njima u prvoj polovici 2016.
120. Četverokuka izrađena na jednoj od radionica
121. Voditeljica radionica Nada Šarlija pokazuje polaznici izradu veza
122. Četverokuka u izradi
123. Zalistavac u izradi
124. Radna atmosfera na radionici zalistavca
125. Primjeri iške keramike
126. Demonstracija izrade iške keramike na Narodnom trgu
127. Povelja o očuvanju, zaštiti i promociji tradicijskog iškog lončarstva
128. Sudionici na radionici pletenja grančica masline
129. Radionica pletenja maslininih grančica
130. Spara izrađena na radionici
131. Radna atmosfera na radionici izrade spare
132. Početak izrade spare
133. Detalj crteža koji se koristi prilikom realiziranja radionice Malik Tintilinić
134. Likovni dio radionice u kojem učenici crtaju u okružju predmeta o kojima su slušali priču
135. Radovi učenika s radionice
136. Učenici ispred ambijenta konobe u postavu Etnološkog odjela
137. Učenici igraju igru memory/pamtilica s kartama s motivima narodnih nošnji
138. Karte s motivima narodnih nošnji sjeverne Dalmacije
139. Detalj s radionice uz izložbu „Leptiri – baršunasti let“
140. Radovi vrtičke djece izrađeni tehnikom otiska rukom
141. Učenici u izradi leptira korištenjem tehnike kaširanje i bojanje vodenim bojama i temperama
142. Učenici pažljivo slušaju prezentaciju koja im objašnjava nastajanje boje na krilima leptira
143. Upoznavanje životnog ciklusa leptira od gusjenice do leptira kroz praktičan rad
144. Radovi u nastajanju – na obojanu gusjenicu lijepe se krila kako bi nastao leptir
145. Djeca uče o nastanku leptira kroz igru. Na fotografiji „gusjenice spavaju u kukuljici“
146. Dosjei leptira koje sudionici popunjavaju
147. Učenici u potrazi za leptirom koji je popio sav nektar i razbacao svu pelud
148. Učenici izrađuju svoju zbirku leptira
149. Pronađeni leptiri sistematizirani prema vrsti i porodici
150. Detalj s radionice „Priča prošlosti“
151. Učenici promatraju maketu grada Zadra
152. Učenici izrađuju vlastiti grb prema heraldičkim načelima
153. Učenici promatraju *Power point* prezentaciju s glavnim obilježjima grba, zastave i himne
154. Učenici slušaju priču o prošlosti Zadra
155. Učenički radovi po uzoru na Meštrovićeva djela izložena u Gradskoj loži
156. Učenički rad napravljen na radionici uz izložbu Ivana Meštrovića
157. Detalj s radionice uz izložbu Ivana Meštrovića „Zahvalimo njoj“
158. Detalj s radionice „Što je hemeroteka?“
159. Detalj s radionice „U kuloar(t)u“
160. Detalj s radionice uz retrospektivnu izložbu Igora Rončevića
161. Učenik ispred djela Igora Rončevića
162. Radna atmosfera na radionicama uz Rončevićevu izložbu
163. Rad učenika nastao na radionicama inspiriran djelima Igora Rončevića
164. Skupni rad vrtičke djece pristigao na natječaj „Božić u mom domu“
165. Dio pristiglih radova na natječaj „Božić u mom domu“
166. Kuharica tradicijskih jela pristigla na natječaj „Božić u mom domu“

167. Rad djece iz dječjeg vrtića za natječaj „Zmije –opasna ljepota“
168. Dio pristiglih radova na natječaj „Zmije –opasna ljepota“
169. Dio pristiglih radova na natječaj „Županijo, sretan ti rođendan!“
170. Jedna od priglihih karikatura na natječaj „Poklade u muzeju“
171. Pristigla karikatura na natječaj „Poklade u muzeju“
172. Pristigli radovi na natječaj „Lijep, ljepši, leptir“
173. Dio makete „Foša“ djece iz dječjeg vrtića s natječajne izložbe „Makete moga kvarta/mjesta“
174. Pristigli radovi na natječaj „Makete moga kvarta/mjesta“
175. Slikovnica koja je osvojila prvu nagradu na natječaju „Narodni muzej u slikovnici“, 2015.
176. Nagrađen literarni rad učenika OŠ „Privlaka“ na natječaju „Jedna škola-jedan spomenik“
177. Učenici ispred fontane na Kolovarama u okviru projekta „Jedna škola-jedan spomenik“
178. Učenici ispred crkve sv. Vida u Privlaci u okviru projekta „Jedna škola-jedan spomenik“
179. Učenici ispred Gradske straže u okviru projekta „Jedna škola-jedan spomenik“
180. Djeca na samostalnim likovnim radionicama „Umjetnik na jedan dan“
181. Posjetitelji na samostalnim likovnim radionicama „Umjetnik na jedan dan“
182. Cijela obitelj sudjeluje na samostalnim likovnim radionicama „Umjetnik na jedan dan“
183. Kneževa palača ljeti tijekom samostalnih likovnih radionica „Umjetnik na jedan dan“
184. Posjetitelji sudjeluju na samostalnim likovnim radionicama
185. Mali posjetitelji za slikarskim stalcima na radionicama „Umjetnik na jedan dan“
186. Sudionici u praktičnom dijelu radionice „Putevi fotografije“
187. Praktični dio radionice „Putevi fotografije“ na trgu Pet bunara
188. Teorijski dio radionice „Putevi fotografije“
189. Polaznici radionice „Putevi fotografije“ s voditeljem Borisom Zubčićem
190. Učenica drži *piñatu* napravljenu na radionici u Kneževoj palači
191. Dio rekvizita za fotografiranje uz manifestaciju Valentino u Kneževoj palači
192. Valentino u DV „Latica“ za djecu s teškoćama u razvoju
193. Čestitka nastala na radionicama izrade božićnih ukrasa
194. Plakat – pozivnica na edukativne radionice izrade božićnih ukrasa
195. Pšenica koju su posadila djeca uz blagdan svete Lucije
196. Izrada *piñate* u DV „Latica“ za djecu s teškoćama u razvoju
197. Radionica bojenja jaja voskom
198. Materijal za radionice tradicionalnog bojenja pisanica
199. Pisanice nastale na radionicama
200. Bojenje jaja u čarapi prirodnim bojama dobivenim od različitih biljaka
201. Dio radne atmosfere na radionicama bojenja pisanica
202. Dio programa „Igrajmo se igrajmo/igre dida moga“, igra „Lete laste“
203. Dio atmosfere na programu „Igrajmo se igrajmo/igre dida moga“
204. Igra potezanja konopa
205. Atmosfera na „Bodulskom putovanju“ na brodu „Anamarija“ uz Noć muzeja
206. Dio programa organiziran na „Bodulskom putovanju“ uz Noć muzeja
207. Detalj s otvorenja izložbe „Oldtimeri – biseri iz garaže“
208. Maketa broda Tankerske plovidbe Zadar
209. Učenici ispred svojih radova na izložbi „Jedna škola-jedan spomenik“
210. S otvorenja izložbe dječjih radova „Božić u mom domu“
211. Stručni žiri ispred pobjedničke karikature na izložbi „Poklade u muzeju“
212. S otvorenja izložbe „Županijo, sretan ti rođendan!“
213. Dio postava izložbe „Županijo, sretan ti rođendan!“
214. Učenici ispred svoje makete na otvorenju izložbe „Makete moga kvarta/mjesta“
215. Dodjela nagrade na otvorenju izložbe dječjih radova „Lijep, ljepši leptir“
216. Autori malih umjetničkih djela na otvorenju izložbe „Lijep, ljepši leptir“
217. Polaznici radionice „Putevi fotografije“ ispred svojih izloženih fotografija
218. Dio postava izložbe „Putevi fotografije“
219. Dio postava izložbe „Umjetnik na jedan dan“
220. Izložba „Umjetnik na jedan dan“ u odjelu Muzej grada Zadra
221. S radionice „Masterclass keramike“
222. Jedan od radova nastalih na radionici „Masterclass keramike“

Zajednički panoi

223. Detalj upisa podataka za zalistavac inv. br. EO-99 u knjizi inventara
224. Predmetni kataloški listić za zalistavac inv. br. EO-99
225. Kataloški listić po lokalitetu za zalistavac inv. br. EO-99
226. Podaci o negativu zalistavaca u inventaru negativa

227. Primjer negativa na kojem je zalistavac inv. br. EO-99
 228. Fototeka po vrsti predmeta
 229. Dio analogno snimljenih zalistavaca u fototeci Etnološkog odjela
 230. Digitalizirani podaci za zalistavac inv. br. EO-99 u aplikaciji M++
 231. Rezultati pretrage baze za digitalno inventirane zalistavce u M++
 232. Digitalno snimljeni zalistavci u računalnoj mapi po nazivu zbirke
 233. Izgled obrasca s unosom podataka za radionicu izrade zalistavca, 2015.
 234. Knjiga „Zalistavac – tekstilni mozaik“ objavljena u nakladi muzeja 2016.
 235. Prva realizirana radionica izrade zalistavca, Etnološki odjel, 2010.
 236. Učenice Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn iz Zadra u kreacijama inspiriranim zalistavcem, Etno dani, 2015.
 237. Leptiri inventirani u računalnoj bazi podataka Prirodoslovnog odjela
 238. Digitalno snimljeni primjerci leptira
 239. Evidencija izložbe „Leptiri – baršunasti let“ u modulu S++
 240. Katalog izložbe „Leptiri – baršunasti let“, 2014.
 241. Detalj s izložbe „Lijep, ljepši, leptir“, 2015.
 242. Članak o radionicama s portala www.zadarskilist.hr, 23. 2. 2015.
 243. Evidencija pedagoške djelatnosti uz izložbu leptira, 2016.
 244. Upoznavanje s leptirima kroz vodstvo i predavanje
 245. Izrada leptira metodom kaširanja
 246. Rad učenica Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn
 247. Koncentracija u izradi vlastitog leptira
 248. Opis grba MGZ-406 u knjigu inventara, detalj
 249. Inventarna kartica s podacima o grbu MGZ-406
 250. Negativ grba MGZ-406 upisan u knjigu inventara negativa
 251. Fotografija grba MGZ-406 u staroj fototeci
 252. Digitalni podaci za grb MGZ-406 u aplikaciji M++
 253. Detalj digitalne fototeke Zbirke kamenih lapida u kojoj su fotografije grbova
 254. Rezultati pretrage grbova u M++
 255. Uvod u radionicu „Grb-zastava-himna“ započinje prezentacijom
 256. Kustos Vladimir Alavanja pokazuje učenicima grbove u lapidariju
 257. Prezentacija grbova iz lapidarija
 258. Izrada vlastitog grba tehnikom akvarela
259. Djeca sa svojim radovima po završetku radionice „Grb-zastava-himna“
 260. Kataložki listić za djelo „Simgenezofobija“
 261. Kataložki listić analogne fototeke za djelo „Simgenezofobija“
 262. Izgled obrasca u M++ s digitalno unesenim podacima za djelo „Simgenezofobija“
 263. Rezultati pretrage djela Igora Rončevića u bazi M++
 264. Digitalno snimljene umjetnine Igora Rončevića pohranjene u računalnim mapama
 265. Obrazac s digitalnim podacima u modulu S++ o izložbi Igora Rončevića, 2014.
 266. Obrazac izdavačke djelatnosti u modulu S++ s podacima za katalog izložbe Igora Rončevića
 267. Stručnim vodstvom po izložbi voditeljica Koraljka Alavanja uvodi učenike u radionicu
 268. Stručno vodstvo po izložbi Igora Rončevića u Gradskoj loži iz ciklusa *Apstraktne slike*
 269. Radionica uz izložbu Igora Rončevića - promatranje i analiza likovnih djela
 270. Radionica uz izložbu Igora Rončevića - polaznici su djeca svih uzrasta
 271. Radionica uz izložbu Igora Rončevića - prezentacija vlastitog djela grupi
 272. Oslobođena kreativnost u vlastitom likovnom izričaju
 273. Oslobođanje kreativnosti u pisanom izražavanju
 274. Vježbanje analitičkih i komunikacijskih vještina
 275. Zadovoljstvo vlastitim uratkom i novim spoznajama o apstraktnom slikarstvu
- MUZEJSKI PREDMETI**
276. Kutija s izborom tropskih leptira iz zbirke leptira, Prirodoslovni odjel NMZ
 277. Zalistavac, EO-99, 1840., Pašman, Etnološki odjel NMZ
 278. Zalistavac, EO-621, 19. st., Pakoštane, Etnološki odjel NMZ
 279. Zalistavac, EO-328, kraj 19. st., Novigrad, Etnološki odjel NMZ
 280. Igor Rončević, Simgenezofobija (strah ili odvratnost prema rodbini), 1994., ulje/pastel, lesonit, GU-1073, Galerija umjetnina NMZ
 281. Grb obitelji Pasini, 14. st., sivi vapnenac, klesano, MGZ-406, odjel Muzej grada Zadra NMZ
 282. Pisaća mašina, odjel Muzej grada Zadra NMZ

LITERATURA

- Batović, Šime. 1988. *Uz 65. obljetnicu života i 40. obljetnicu stručnog rada Olge Oštrić*. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, br 1/2, Zagreb, str. 31-33.
- Batović, Šime. 1982. *150 godina Arheološkog muzeja u Zadru*, Zadar.
- Čolak, Nikola. 1964. *Prirodoslovni muzej u Zadru*. Zadar zbornik, Zagreb, str. 689-694.
- Jerolimov, Pavao. 2005. *Gimnazija Vladimira Nazora Zadar 1904. – 2004*, Zadar.
- Katuriċ, Mihajlo. 1907. *Izvještaj prof. M. Katuriċa prilikom prve skupštine Društva gradskog prirodospisnog muzeja u Zadru, dne 30. dekembara 1906. s popisom prirodnina, koje su do sad sakupljene*, Zadar.
- Katuriċ, Mihajlo. 1910. *Gradski Prirodospisni muzej u Zadru*, Zadar.
- Kuntz-Ott, Hannelore i dr. 2008. *Kriteriji kvalitete za muzeje: rad na obrazovanju i posredovanju*. Hrvatski nacionalni Komitet ICOM-a: Deutscher Museumsbund e.V., Berlin, (prijevod Mila Škarić) <http://www.icom-croatia.hr>
- Osreċki, Dubravka. 1990. *Dokumentacija kao oblik zaštite muzejskog fundusa*. Informatica museologica, 21 (3-4), Zagreb, str. 27-28.
- Žerjaviċ, Vladimir. 1993. *Doseljavanja i iseljavanja s područja Istre, Rijeke i Zadra u razdoblju 1910-1971*. Društvena istraživanja. Zagreb, 6-7/God. 2, br. 4-5, file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/DI6_7_tekst4_Zerjavic.pdf

ARHIVSKI IZVORI

- Arhiva NMZ (Prirodoslovni odjel, Etnološki odjel, Galerija umjetnina i odjel Muzej grada Zadra).
- Presidijalni spisi Namjesništva, od 1832. do 1858., Državni arhiv Zadar.
- Rukopisi (Atti del Museo nazionale della Dalmazia, 1841.; Arhiv za 1947-48), Znanstvena knjižnica Zadar.